

Bakalářská práce

Temný turismus ve vybrané destinaci Euroregionu Nisa

Studijní program: B0488A050006 Mezinárodní ekonomické vzta-
hy

Studijní obor: Cestovní ruch

Autor práce: **Kristýna Grundmanová**

Vedoucí práce: Ing. Lenka Červová, Ph.D.
Katedra marketingu a obchodu

Liberec 2024

Zadání bakalářské práce

Temný turismus ve vybrané destinaci Euroregionu Nisa

<i>Jméno a příjmení:</i>	Kristýna Grundmanová
<i>Osobní číslo:</i>	E21000160
<i>Studijní program:</i>	B0488A050006 Mezinárodní ekonomické vzta- hy
<i>Specializace:</i>	Cestovní ruch
<i>Zadávající katedra:</i>	Katedra marketingu a obchodu
<i>Akademický rok:</i>	2023/2024

Zásady pro vypracování:

1. Stanovení cílů bakalářské práce.
2. Teoretická východiska – temný turismus.
3. Charakteristika vybrané destinace.
4. Analýza současného stavu, vlastní návrhy (přeshraniční kontext).
5. Formulace závěrů.

Rozsah grafických prací:
Rozsah pracovní zprávy: 30 normostran
Forma zpracování práce: tištěná/elektronická
Jazyk práce: čeština

Seznam odborné literatury:

- FONSECA, Ana Paula a Claudia SEABRA, 2016. Dark Tourism: Concepts, Typologies and Sites. online. *Journal of Tourism Research & Hospitality*, vol. 05, no. 01. Dostupné z: <https://doi.org/10.4172/2324-8807.S2-002>.
- KOTÍKOVÁ, Halina, 2013. *Nové trendy v nabídce cestovního ruchu*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-4603-6.
- LENNON, John, 2017. Dark Tourism. online. In: LENNON, John. *Oxford Research Encyclopedia of Criminology and Criminal Justice*. Oxford University Press. Dostupné z: <https://doi.org/10.1093/acrefore/9780190264079.013.212>.
- LYNES, Adam; Craig KELLY a James TREADWELL (ed.), 2023. *50 Dark Destinations: Crime and Contemporary Tourism*. Bristol: Policy Press. ISBN 978-1-4473-6219-7.
- SYROVÁTKOVÁ, Jaroslava, 2013. *Specifické formy cestovního ruchu*. Liberec: Technická univerzita v Liberci. ISBN 978-80-7372-927-1.

Vedoucí práce: Ing. Lenka Červová, Ph.D.
Katedra marketingu a obchodu

Datum zadání práce: 1. listopadu 2023
Předpokládaný termín odevzdání: 31. srpna 2025

doc. Ing. Aleš Kocourek, Ph.D.
děkan

L.S.

doc. Ing. Zuzana Pěničková, Ph.D.
garant studijního programu

V Liberci dne 1. listopadu 2023

Prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně jako původní dílo s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím mé bakalářské práce a konzultantem.

Jsem si vědoma toho, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu Technické univerzity v Liberci.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědoma povinnosti informovat o této skutečnosti Technickou univerzitu v Liberci; v tomto případě má Technická univerzita v Liberci právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Současně čestně prohlašuji, že text elektronické podoby práce vložený do IS/STAG se shoduje s textem tištěné podoby práce.

Beru na vědomí, že má bakalářská práce bude zveřejněna Technickou univerzitou v Liberci v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů.

Jsem si vědoma následků, které podle zákona o vysokých školách mohou vyplývat z porušení tohoto prohlášení.

Temný turismus ve vybrané destinaci Euroregionu Nisa

Anotace

Závěrečná práce je zaměřena na temný cestovní ruch na území Libereckého kraje, Saska a Dolního Slezska, kde také působí Euroregion Nisa. V teoretické části jsou pomocí odborné literatury vysvětlené důležité pojmy temného cestovního ruchu, historie, typy a také známé destinace ve světě a v České republice. Dále jsou představeny atraktivita v Libereckém kraji, Sasku a Dolním Slezsku. V praktické části jsou vytvořeny čtyři výlety. Každý výlet je zaměřen na jiné téma. Cílem je zvýšit zájem a povědomí o destinacích a podpořit temný cestovní ruch v mezinárodním kontextu.

Klíčová slova

Dolní Slezsko, Liberecký kraj, lokality temného cestovního ruchu, Sasko, temný cestovní ruch

Dark tourism in a selected destination of the Euroregion Neisse-Nisa-Nysa

Annotation

The final thesis focuses on dark tourism in the territory of the Liberec Region, Saxony and Lower Silesia, where the Euroregion Nisa operates. In the theoretical part, important concepts of dark tourism, history, types and well-known destinations in the world and in the Czech Republic are explained with the help of literature. Furthermore, attractions in the Liberec Region, Saxony and Lower Silesia are presented. In the practical part, four trips are created. Each trip focuses on a different topic. The aim is to increase interest and awareness of the destinations and to promote dark tourism in an international context.

Key Words

dark tourism, dark tourism sites, Liberec Region, Lower Silesia, Saxony

Poděkování

Ráda bych tímto chtěla poděkovat vedoucí mé bakalářské práce Ing. Lence Červové, Ph.D. za skvělé a odborné vedení, rady, trpělivost a ochotu při zpracovávání této práce. Mé poděkování také patří Mgr. Romaně Peteráčové, Mgr. Zuzaně Kotrmanové a pracovnícím městského informačního centra v Liberci za cenné připomínky a čas, který mi věnovaly. V neposlední řadě děkuji rodině a přátelům za psychickou podporu.

Obsah

Seznam ilustrací (obrázků).....	12
Seznam použitých zkratk, značek a symbolů	13
Úvod	14
1 Temný turismus.....	15
1.1 Historie.....	15
1.2 Typologie.....	16
1.2.1 Válečný cestovní ruch	17
1.2.2 Katastrofický cestovní ruch	17
1.2.3 Vězeňský cestovní ruch	18
1.2.4 Hřbitovní turistika.....	18
1.2.5 Duchařská turistika	18
1.2.6 Turistika holocaustu.....	19
1.2.7 Ghost Towns.....	19
1.3 Motivace	20
1.4 Atraktivita dark turismu.....	21
1.4.1 Ve světě	21
1.4.2 V České republice	23
2 Charakteristika vybrané destinace.....	26
2.1 Liberecký kraj a atraktivita na českém území	26
2.2 Spolková země Sasko a atraktivita na německém území.....	32
2.3 Vojvodství Dolní Slezsko a atraktivita na polském území.....	35
3 Vlastní návrhy	41
3.1 Po stopách holocaustu	41
3.2 Místa, kde se zastavil čas.....	46
3.3 Liberec nezapomíná	49
3.4 Zločiny politických režimů	52
Závěr.....	56
Seznam použité literatury.....	58
Seznam příloh.....	69

Seznam ilustrací (obrázků)

Obrázek 1: Atraktivita temného cestovního ruchu.....	26
Obrázek 2: Pozůstatky vraku letounu	28
Obrázek 3: Vojenské muzeum v Drážďanech.....	34
Obrázek 4: Kaple lebek Kudowa-Zdrój.....	37
Obrázek 5: Vstupní brána Gross-Rosen	44
Obrázek 6: Trasa 1 (Po stopách holocaustu)	45
Obrázek 7: Trasa 2 (Po stopách holocaustu).....	45
Obrázek 8: Trasa 3 (Po stopách holocaustu).....	46
Obrázek 9: Ruiny kostela v Miedziance	48
Obrázek 10: Trasa (Místa, kde se zastavil čas)	49
Obrázek 11: Mohyla letců na Ještědu	51
Obrázek 12: Trasa Liberec nezapomíná.....	52
Obrázek 13: Cely Bautzen Prison Memorial	54
Obrázek 14: Trasa (Zločiny politických režimů).....	55

Seznam použitých zkratk, značek a symbolů

ASCE Association of Significant Cemeteries in Europe

DMO Destination Management Organization (Organizace destinačního managementu)

DOT Dolnośląska Organizacja Turystyczna (Dolnoslezská turistická organizace)

Úvod

Hlavním zaměřením bakalářské práce je temný cestovní ruch. Sledovanými lokalitami jsou Liberecký kraj, Sasko a Dolní Slezsko, na jejichž území operuje organizace Euroregion Neisse-Nisa-Nysa. Cílem bakalářské práce je zvýšit povědomí o atraktivitách temného cestovního ruchu, které Liberecký kraj, Sasko a Dolní Slezsko nabízí, pomocí připravených tras jednotlivých výletů a propagačních materiálů odrážejících hlavní téma daného okruhu.

Temný turismus je poměrně mladou specifickou formou cestovního ruchu, ovšem v zahraniční literatuře je již možné najít několik publikací věnující se tomuto tématu. Pro vymezení hlavních teoretických východisek byly mimo jiné použity publikace od Johna Lennona a Malcoma Foleyho, kteří jako první pojem temný turismus uvedli do akademické sféry.

Bakalářská práce je rozdělena na tři části. První část se věnuje temnému turismu obecně. Jsou vymezeny důležité pojmy a historie této specifické formy. Také jsou uvedeny a krátce popsány typy temného turismu společně s destinacemi, které pod jednotlivé kategorie spadají. Dalším podstatným bodem je motivace účastníků. V neposlední řadě je důležité zmínit nejznámější destinace temného cestovního ruchu jak ve světě, tak v České republice.

Druhá část je zaměřena na atraktivitu temného turismu na území Libereckého kraje, Saska a Dolního Slezska. Velká část z nich je spojena s druhou světovou válkou a poválečným obdobím.

Třetí část navazuje na předchozí kapitoly. V praktické části jsou představeny čtyři okruhy výletů. Každý výlet má jiné zaměření, ovšem hlavním tématem je vždy temný turismus. Ke všem jednotlivým okruhům jsou vytvořeny propagační materiály v podobě plakátů, které případně mohou sloužit i k online komunikaci. Vzhled plakátů i názvy jsou přizpůsobeny zaměřením jednotlivých tras. Cílem výletů je nabídnout turistům předpřipravené trasy a tím zvýšit jejich povědomí o možnostech temného turismu v Libereckém kraji, Sasku a Dolním Slezsku.

1 Temný turismus

Temný turismus, známý též jako dark turismus či v poslední době thanaturismus (od řeckého *thanatos* – smrt), se řadí mezi specifické formy cestovního ruchu. Cestovní ruch jako takový je cestování na místo mimo trvalé bydliště. Motivací k cestě může být cokoliv, například cílová lokalita, zážitek, v některých případech tradiční potravina či celá gastronomie. Temný cestovní ruch nabízí atraktivity a destinace, které jsou nějakým způsobem spojené hlavně se smrtí, ale také s neštěstím, utrpením, strachem a smutkem. U těchto atraktivit nezáleží na tom, zda byly vytvořené lidskou činností (teroristický útok, masové vraždy, genocida, selhání lidských výtvorů) nebo způsobené přírodní katastrofou (tsunami, zemětřesení, výbuch sopky, lavina) (Kotíková, 2013).

1.1 Historie

Pojem temný turismus vznikl na přelomu 20. a 21. století, kdy si akademici povšimli rostoucího fenoménu fascinace morbiditou a smrtí a začali dark turismus více studovat. Jako první o dark turismu napsali Lennon a Foley (1996) v časopise *International Journal of Heritage studies*. Podle nich je spouštěčem zájmu o morbidní místa první světová válka (Lennon a Foley, 2000). Tento válečný konflikt zasáhl populaci celého světa a následky trvaly ještě dlouhou dobu po konci války. Poměrně krátce poté přišla druhá světová válka, která dala za vznik novým destinacím temného turismu. Místa spojená se smrtí se začala více a více dostávat do médií. V poválečném období se do propagace smrti, strachu, neštěstí a smutku zapojil i filmářský průmysl, který vytvořil a stále vytváří mnoho děl inspirovaných tragickými událostmi (Lennon, 2017).

Temný turismus sahá mnohem dále do historie, i když v té době cestovní ruch ještě nebyl definovaný. Prvopočátky je možné hledat už za dob Římské říše a jejích nechvalně známých gladiátorských zápasů (Sharpley a Stone, 2009), za kterými jezdili téměř všichni od poddaných až po vybranou smetánku. Zápasů měly původně sloužit jako pohřební hry na počest zesnulým. Později hry získaly jiný význam, když se z pocty zesnulým stalo pobavení pro lid. Zábava se zároveň spojila s „užitečným“, když do gladiátorských arén nahnali válečné zajatce či jedince nepohodlné

společnosti. Jednou ranou se tak vedení zbavilo problémových a pobavilo poddané (Syřínek, 2021). Bavit je bojem.

Později v dobách středověku se události spojené se smrtí a zábavou lehce změnily. V této době můžeme pokládat za formu dark turismu veřejné popravy na území Evropy, kterým přihlížely velké masy lidí. Původně měly veřejné popravy sloužit jako varování a utvrzování autority, ovšem po nějaké době se z nich staly “společenské” události a forma zábavy (Xu, 2021). Obzvláště se tak dělo během vlády Tudorovců v Anglii, která se vyznačovala svou krutostí. Při některých popravách lidé stáli frontu u popraviště ještě před samotným začátkem, aby si zajistili co nejlepší místa na sezení nebo stání (Soaft, 2022).

Podobně to pokračuje všemi etapami dějin až dodnes. Jak je uvedeno výše, lidé jsou smrtí, neštěstím a smutkem fascinováni napříč historií už od počátku, ale až s moderními dějinami, moderní psychologíí a celkově pojetím ekonomiky a v tomto případě hlavně turismu, se temné cestování dostává do povědomí veřejnosti.

1.2 Typologie

Temný turismus je poměrně mladou formou cestování a počáteční definice nezachází tolik do hloubky a nerozlišuje určité typy temného turismu. Čím déle je tento specifický druh rozvíjen a čím více se o něm mluví, tím více se původní pojetí rozšiřuje. Navíc s rostoucí popularitou temného cestování se mnoho zemí snaží do svého turistického portfolia temné atraktivity zařadit (Fonseca a Seabra, 2016). Ať už to jsou místa, která jsou temnou destinací od počátku (památníky, hřbitovy) anebo ta, která morbiditou a nevšedním požitkem lákají až po nějaké tragické události (Černobyl).

Fonseca a Seabra (2016) definují tyto druhy temného turismu:

- Válečný cestovní ruch
- Katastrofický cestovní ruch
- Vězeňský cestovní ruch
- Hřbitovní turistika
- Duchařská turistika
- Turistika Holocaustu

Další poměrně mladou kategorií jsou podle Stona (Hagan, 2023) tzv. Ghost Towns, neboli města duchů.

Velmi často se kategorie prolínají, což znamená, že atraktivita patřící do jednoho typu je zároveň součástí typu druhého.

1.2.1 Válečný cestovní ruch

Jak již název napovídá, válečný turismus zahrnuje atraktivity spojené s válečným konfliktem, válečnou technikou apod. Jedná se o bývalá bojiště, hřbitovy vojáků nebo obětí válek, muzea nabízející expozice s vojenskou/válečnou tematikou, dále různé výstavy věnované vojenství a válkám a v neposlední řadě pomníky a památníky, jejichž účelem je ve většině případů připomenutí a pieta obětem daného konfliktu.

Zajímavým produktem, spadajícím pod kategorii válečného turismu, jsou rekonstrukce bitev, probíhající většinou na místech, kde se skutečně staly. Pro příklad není nutné chodit daleko. Město Liberec až do roku 2018 pravidelně pořádalo rekonstrukci bitvy u Liberce z roku 1757 (Liberec.cz, 2017).

1.2.2 Katastrofický cestovní ruch

V této kategorii se jedná o cestování na místa spojená s katastrofickou událostí. Nezáleží na tom, zda se jedná o katastrofy způsobené přírodou anebo činnostmi člověka, které vyústily v neštěstí (Fonseca a Seabra, 2016).

V dnešní medializované době na sebe odezva na jakoukoli událost nenechá dlouho čekat a takovéto dění přitáhne pozornost nejen příznivců temné turistiky. Podle Fonseky a Seabry (2016) se lidé v této kategorii zajímají o následky katastrof. Nejedna destinace toho využila, aby vytvořila organizovaný zájezd přímo do centra tragédie. Výbuch elektrárny Černobyl v ukrajinské Pripjati je skvělým příkladem takové události.

1.2.3 Vězeňský cestovní ruch

Do kategorie vězeňského turismu se nepočítají všechna vězení, ale pouze ta nesoucí temnou pověst špatného až nelidského zacházení s vězni, vraždy a další případy, kdy byla porušována lidská práva. Případně může být vězeňský turismus propojen s holocaustem, což je kategorie sama o sobě. Mnoho bývalých vězeňských komplexů, které nesou historický význam, jsou nyní přetvořeny na muzea nebo památníky.

Ani v této kategorii není třeba cestovat daleko. Město Bautzen (Budyšín) v Německu z části vězeňského komplexu vytvořilo památník připomínající doby, kdy v prostorách fungovala politická věznice (Bautzen, 2023).

Jedním z nejznámějších komplexů je Alcatraz. Dříve věznice pro kriminálníky nejtěžších činů, dnes turistická atrakce (Aslan, 2015).

1.2.4 Hřbitovní turistika

Temný turismus je především definován smrtí. V případě hřbitovní turistiky je smrt hlavním znakem. Turistickým lákadlem jsou hřbitovy nebo jednotlivé hroby, kde jsou pochovaní známí a slavní lidé. Motivací mohou také být pouze architektonická konstrukce hrobů či historická významnost místa (Fonseca a Seabra, 2016). Přeci jen hřbitovní turistika není až tak drastická, jako například turistika holocaustu. Ty známé a navštěvované hřbitovy jsou často situované do podoby parku a snaží se návštěvníkům nějakým způsobem zpříjemnit pobyt v dané lokalitě (Kotíková, 2013).

K naplánování cesty po hřbitovech může pomoci webová stránka www.significantcemeteries.org, patřící Asociaci významných hřbitovů v Evropě (ASCE) (Significant Cemeteries, 2023). Na stránkách je přímo seznam hřbitovů. Bohužel náš český Vyšehradský hřbitov zde uveden není, i když se jedná o turisticky významné místo.

1.2.5 Dučařská turistika

Paranormální jevy a nadpřirozeno fascinují nejednoho člověka. Zažít něco takového na vlastní kůži je právě cílem dučařské turistiky. Pojem "paranormální" v sobě

zahrnuje poměrně širokou škálu dalších pojmů. Patří sem okultismus, čarodějnictví, spirituální a nadpřirozené jevy, víra v mimozemský život a někde se také uvádí náboženství (Pharino et al., 2018). Rozmachu duchařské turistiky jistě napomohl i nápor hororových a sci-fi filmů v posledních letech.

Organizované prohlídky s námětem duchařského cestovního ruchu bývají v noci, aby se ještě více umocnil pocit strachu a temnoty, což ale účastníci přímo na těchto akcích vyhledávají (Lee, 2021). Známou a vyhledávanou destinací je sanatorium Waverly Hills v americkém státě Kentucky, které dříve sloužilo jako léčebna tuberkulózy. Historická sanatoria jsou poměrně známá pro své kruté lékařské praktiky. Mnoho lidí kvůli nim v americkém sanatoriu zemřelo.

1.2.6 Turistika holocaustu

Druhá světová válka a konečné řešení židovské otázky s sebou přinesly neskutečně krutou genocidu, neštěstí, stály život miliony lidí a ovlivnily celý svět. Největší atraktivitou v kategorii turistiky holocaustu jsou koncentrační tábory, kde bylo zabito několik miliónů židů a dalších lidí z perzekuovaných skupin na základně rasy, náboženství či politického přesvědčení. Někteří byli vystaveni krutým experimentům nacistů a jen několik jedinců tato zvěrstva přežila. Jednou z nejdůležitějších připomínek holocaustu je koncentrační tábor Osvětim v Polsku (Fonseca a Seabra, 2016).

I tuto kategorii velmi významně ovlivnil a podpořil filmářský průmysl. Za poslední čtyři dekády vzniklo velké množství filmů, seriálů a dokumentů věnujících se právě období židovské genocidy (Fonseca a Seabra, 2016).

1.2.7 Ghost Towns

Pojmem ghost town (česky město duchů) se označuje město nebo vesnice, kde dříve lidé normálně žili, ovšem z nějakého důvodu všichni rezidenti místo opustili a už se nikdy nevrátili (Sottosanti, 2023).

Sottosanti (2023) jako možné příčiny vystěhování uvádí válečné konflikty, znečištění přesahující únosnou míru, nukleární katastrofy, přírodní katastrofy či ekonomické nebo surovinové problémy. Ne vše tedy spadá pod definici temného turismu, ale sám Stone (Hagan, 2023), což je odborník na temný turismus, města duchů do temného turismu zařazuje. Argumentem je mysterióznost a celkově temná atmosféra, která tato místa ve většině případů doprovází.

Jedním z nejznámějších míst v této kategorii je určitě ukrajinské město Pripjať, které museli rezidenti opustit kvůli výbuchu Černobylské elektrárny. V Evropě je opuštěných měst více a dalším poměrně známým je vesnice Oradour-sur-Glane ve Francii. Za druhé světové války byli obyvatelé vesnice krutě zabití nacistickými vojáky, podobně jako v Lidicích v České republice. Ruiny budov zůstaly jako památka na oběti masakru (Andrews, 2023).

1.3 Motivace

Pro jakoukoliv formu turismu je důležité, aby subjekty nabízející produkty cestovního ruchu věděly, jakou mají turisté motivaci k návštěvě jednotlivých atraktivit.

Stone (2010) uvádí jako hlavní hnací motor poptávky po temném cestovním ruchu tyto faktory:

- Informace
- Vzdělání a poznání
- Forma zábavy, fascinace
- Pocit a prožitek strachu
- Vzpomínka a pocta zesnulým

Jako tomu je u kategorií temného cestování, tak i motivace turistů se může vzájemně prolínat. Například spojení pocty zesnulým se vzděláváním, nebo pocit a prožitek strachu spojený s formou zábavy.

Çakar (2020) ve své práci zmiňuje, že část turistů podílejících se na temné turistice cestuje na tato místa právě za cílem zisku informací, hlavně co se týká atraktivit sahajících svou podstatou do historie. Většinou už mají povědomí o událostech v dané

destinaci, ale cesta přímo na místo jim může dopomoci k hlubšímu pochopení historických událostí.

Se získáním informací a vzděláváním může souviset fascinace morbidními jevy. Stone (2009) zmiňuje výstavu Body Worlds Exhibition, která byla i v České republice. Pro účel této výstavy byla použita opravdová těla od dobrovolníků a ne makety. Vzdělávání v oblasti fungování lidského těla, a tedy i smrti, ale není jediným faktorem, proč měli nadšenci temného turismu o exhibici zájem. Údajně měla těla patřit vězňům z Číny, kteří nebyli drženi v nejlepších podmínkách a těla pravděpodobně nedarovali úplně dobrovolně, jak bylo původně řečeno. To vyvolalo rozruch a pro některé se právě tento fakt stal pohnutkou proč exhibici navštívit (Ruiz, 2021).

V některých případech je motivací k návštěvě emoční vztah jedince k destinaci. Spojitost je možné hledat v otázkách kultury a hodnot, oblíbených celebrit a míst jejich skonu nebo třeba jen touhy vidět tyto destinace na vlastní oči a ne skrz média (Lewis et al., 2022).

1.4 Atraktivita dark turismu

V této kapitole je představeno několik známých i méně známých destinací, které patří do kategorie temného cestovního ruchu. Jak již bylo zmíněno na začátku, obliba dark turismu, i když nedefinovaného, sahá velmi daleko do historie. Událostí, které mají za následek vznik lokality s temnou pověstí, se od počátku historie lidstva stalo opravdu mnoho. Není proto divu, že po světě existuje velké množství míst nesoucích „nálepku“ destinace temného turismu.

1.4.1 Ve světě

Koncentrační tábor Auschwitz

Druhá světová válka se řadí mezi nejhorší válečné konflikty v historii lidstva. Zvěrstev, které se staly během války, je nespočet. Co ovšem rezonuje společností dodnes, je nacistické Německo a jejich konečné řešení židovské otázky. Židovská genocida měla

za následek vystavění stovek „pracovních“ táborů, odkud málokterý vězeň vyvázl živý. Osvětim v Polsku patří mezi nejhorší.

„Nacistický německý koncentrační tábor se stal pro svět symbolem holocaustu, genocidy a teroru.“ Přesně takto popisuje Osvětim Mensfelt et al. (2009 s. 4) Docházelo zde k prohřeškům proti lidskosti, týrání, vydírání, znásilňování, využívání, ponižování, zabíjení a dalším krutostem. Lidé byli nuceni obrátit se proti přátelům a spoluobčanům, aby ochránili blízké a přežili.

Muzeum na místě bývalého koncentračního tábora vzniklo v roce 1947. Na návštěvníky muzea čekají dva areály, Auschwitz I a Auschwitz II-Birkenau. V připravených expozicích se turisté mohou podívat na vitríny s věcmi, které patřily vězňům, jako například boty. V jedné z vitrín jsou vlasy spletené do copů ostříhané lidem po příjezdu do Osvětimi.

V areálu Auschwitz II-Birkenau se nachází největší „lákadlo“ tábora – stodoly, krematorium a plynové komory, kde členové Sonderkomanda denně odklízeli stovky mrtvých těl.

Město Pripjať

V dnešní době spíše město duchů, je bývalé prosperující místo pro zaměstnance nedaleké jaderné elektrárny Černobyl (DoČernobyly, 2022). Tak tomu bylo do roku 1986, kdy došlo k havárii, která vyústila v explozi reaktoru 4. Do okolí uniklo velké množství radiace. Lidé museli být z města evakuováni a stovky obyvatel, záchranářů a hasičů zemřelo na následky ozáření. World Nuclear Association (2022) uvádí, že se radiační látky dostaly do ovzduší na zhruba 10 dnů a zasáhly několik dalších zemí.

Evakuovaní obyvatelé se do města nikdy nevrátili. Radiace je na místě pořád tak silná, že se ve městě nedá dlouhodobě žít. Černobylská zóna je reakcí na zamoření oblasti a má svá vlastní pravidla a zákony (DoČernobyly, 2022).

Do Černobyly se turista dostane jen skrz organizované zájezdy, při kterých je důležité dodržovat bezpečnostní pravidla a dobu, po kterou je možno v zóně zůstat. K vidění jsou opuštěné domy a budovy, tak jak je obyvatelé zanechali, neboť si mysleli, že se brzy vrátí (Chernobyl Travel, 2023). Návštěvník může zahlédnout parky, obchody,

ikonické ruské kolo a mnoho dalšího. Za neustálého pípání dozimetru je možné si město duchů prohlédnout a vidět následky největší jaderné havárie na vlastní oči.

Les Aokigahara

Už podle názvu je jasné, že les Aokigahara se nachází v Asii. Přesněji leží v Japonsku u hory Fuji. Keefe (2017) les přirovnává metaforicky k moři kvůli stromům, které se při pohledu ze shora ve větru vlní jako vlny moře. Tento jev má na svědomí druhé jméno místa – Jukai (v překladu Moře stromů). Les je opravdu hustý a není těžké se mezi tisícem kmenů ztratit. Navíc půda obsahuje vysoký podíl železa narušující GPS signál a signál mobilních telefonů (Keefe, 2017).

Toto místo ovšem není známé jen díky přírodním úkazům. Aokigahara je hlavně označovaný jako les sebevrahů (Roos, 2023). Smrt a temná aura je s místem spojována už déle kvůli buddhistickým mnichům, kteří do lesa k posvátné hoře Fuji chodili vykonávat své rituály končící smrtí.

Ročně zde ukončí život stovky Japonců. Každý rok police pořádá lov mrtvol, kdy dobrovolníci tahají ostatky těl z lesa. Kolem celé zalesněné plochy je postavených několik cedulí s textem o vyhledání odborné pomoci (REFLEX, 2022).

Kdokoliv, kdo by chtěl les navštívit, má možnost jít na vlastní pěst či s průvodcem. Pro návštěvníky se špatnou orientací bude lepší prohlídka s průvodcem, kvůli nefunkčnímu GPS signálu. Pokud se sem návštěvník vypraví individuálně, je třeba dodržovat určitá pravidla. Web Viator (2023) uvádí hned několik okolností, na které si dát během vaší cesty pozor. Jednou z nich je povinnost nahlásit nalezené tělo policii. Není překvapením, že Aokigahara je v hledáčku mnoha jedinců zajímajících se o temný turismus.

1.4.2 V České republice

Česká republika v atraktivitách temného turismu nezaostává a na jejím území lze najít spoustu zajímavých destinací.

Lidice

Na území, kde před rokem 1942 stála malá vesnička Lidice, dnes není nic. Domy nahradily sochy a budovy památníku. Vesnice byla vypálena nacisty. Spekulací, proč se tak stalo, je několik a nedá se přesně říci, co následovatele Hitlera vedlo k brutálnímu vyhlazení vesnice. Podle Syrovátkové (2013) je jednou z teorií pomsta za atentát na Reinharda Heydricha. Místní obyvatelé údajně ukryvali atentátníky.

Během jednoho dne bylo zabito 173 mužů a ženy a děti byly odvezeny do koncentračních táborů, kde většina z nich zemřela. Zabití obyvatel Lidic ovšem nacistům nestačilo a zničili kompletně všechny domy i včetně kostela sv. Martina a lidického hřbitova (Památník Lidice, 2023).

Muzeum má pro návštěvníky připravené jak stálé expozice, tak dočasné. V rámci připraveného videa je možné zhlédnout autentické záběry z dokumentárního filmu o onom osudném dni (Památník Lidice, 2023). Velmi známá v souvislosti s Lidicemi je socha 82 lidických dětí, které zahynuly v Chelmnu. Další socha se nachází u hrobu lidických mužů. K vidění jsou i základy domů na území původní vesnice.

Terezín

Památník Terezín připomíná Holocaust a druhou světovou válku, podobně jako Osvětim. Nacisté pronásledovali Židy po celé Evropě a Česká republika nebyla výjimkou. Ve městě Terezín proto vzniklo ghetto. Terezínský koncentrační tábor sloužil jako přestupní stanice, než budou vězni deportováni do vyhlazovacího tábora (Památník Terezín, 2023).

Památník Terezín jako připomínka na děsivou minulost vznikl roku 1947. Na webové stránce Památník Terezín (2023) jsou uvedena všechna pietní místa, která dohromady tvoří celek památníku. Jedná se o malou pevnost Terezína, muzeum ghetta, židovskou modlitebnu, bývalou kasárnu, výstavu věnovanou transportům, obřadní místnost a márnici ghetta, židovský hřbitov a krematorium koncentračního tábora v Litoměřicích.

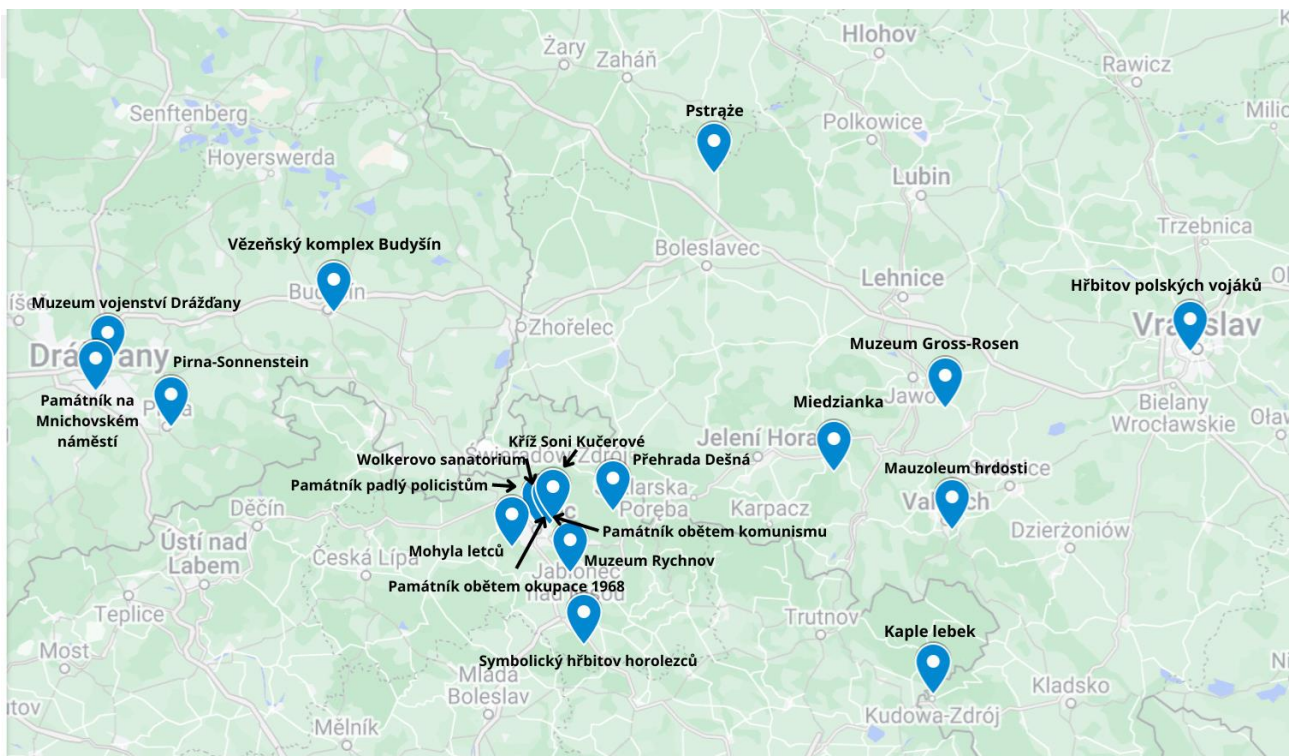
Rudá věž smrti v Ostrově

Nedaleko Karlových Varů stojí věž, která náležela trolejbusovému závodu Škoda Ostrov. Ostrovská část továrny sloužila ke zpracování uranové rudy, ale hlavně jako pracovní tábor označený písmenem L – likvidační (ICOstrov, 2019). Pracovali zde hlavně političtí vězni. Pracovní tábor měl velmi přísný režim a ve spojení s všudypřítomnou radioaktivitou zde mnoho vězňů zemřelo. Rudá věž je tedy spíše známa pod názvem Věž smrti.

Expozice věnovaná životu vězňů byla nově otevřena v roce 2022. K nahlédnutí jsou fotografie a svědectví mužů přibližující historii tábora (Kudy z nudy, 2023). Samotná expozice má tři části. Nechybí fotografie mužů, medailonky a osobní vzpomínky vězňů. Historie a celkově fungování těžby uranu jsou vysvětleny na tabulích s informacemi.

2 Charakteristika vybrané destinace

Atraktivity temného turismu pro tuto práci se vyskytují na území Libereckého kraje, Saska a Dolního Slezska (viz obrázek 1). Všechny tři kraje spojuje Euroregion Neisse-Nisa-Nysa, který se na jejich území rozkládá. Jedná se o oblast v prostoru Trojzemí, což je území na hranicích České republiky, Německa a Polska. Pod Euroregion spadají obce, města a další oblasti. Cílem organizace je rozvoj zahraniční spolupráce (ERN, 2023).

Obrázek 1: Atraktivity temného cestovního ruchu

Zdroj: Vlastní zpracování dle Google Earth (2024)

2.1 Liberecký kraj a atraktivity na českém území

Organizaci cestovního ruchu v Libereckém kraji má na starosti Krajský úřad Libereckého kraje. Pod správou kraje funguje odbor kultury, památkové péče a cestovního ruchu, který má přímo zřízené oddělení cestovního ruchu. Krajský úřad cestovní ruch podporuje a je si vědom, že se jedná o poměrně významnou část hospodářství (Liberecký kraj, 2023).

Dále přispívají k rozvoji cestovního ruchu organizace destinačního managementu (DMO). Podle mapy na stránkách organizace CzechTourism (2024) se na území Libereckého kraje nachází pět DMO – Lužické hory, Jizerské hory, Máchův kraj, Krkonoše a Český ráj. Všechny uvedené DMO spolupracují s organizací CzechTourism a jsou její prodlouženou rukou.

V Libereckém kraji je několik temných míst. Pro tuto práci jsou charakterizovány následující destinace:

Mohyla letců na Ještědu

Nevelká kamenná mohyla u Světlé pod Ještědem neboli Mohyla letců na Ještědu, odkazuje na leteckou havárii letounu typu C-3 z 20. srpna roku 1948. Na palubě bylo dohromady šest lidí. Kromě pilota Václava Barborky, navigátora Josefa Kroulíka a radiotelegrafisty Karla Paducha, byli přítomni ještě tři letečtí konstruktéři – Antonín Husník, Vladimír Karmazín a Václav Brabec. Cílem cesty bylo jednání v Liberci, ovšem tam už bohužel nedoletěli. Havárii přežil z celé posádky pouze Ing. Václav Brabec (Špaček, 2019).

Krejčí (2015) z webu leteckabadatelna.cz popisuje průběh a trasu letu. Letoun vyrazil z pražských Kbel směrem na Liberec. Cestou se ovšem zhoršilo počasí a kvůli zvýšené oblačnosti letadlo narazilo do stromů a rozletělo se na kusy. Následoval požár vraku, který zabil většinu posádky.

Vrak letounu byl odklizen armádou a momentálně je k nahlédnutí v technickém muzeu v Bílém Potoku (Mikulička, 2018). Ne všechno, co z letadla zbylo, bylo odklizeny. Kdo se vydá do oblasti, které se říká „Terasy Ještědu“ a půjde po červené turistické stezce až k mohyle, může spatřit neodklizené kusy vraku na vlastní oči. V těsné blízkosti od kamenného pomníčku se nachází dvě místa, kde pozůstatky letadla leží (viz obrázek 2).

Obrázek 2: Pozůstatky vraku letounu
Zdroj: vlastní zpracování (2023)

Přehrada Desná

Letecká havárie není to jediné, co se v horách na Liberecku stalo. Jizerské hory jsou oblíbenou destinací turistů díky své dechberoucí přírodě. U přehrady Desné tomu není jinak, ovšem ne každý je seznámen s temnou minulostí, kterou ruiny přehrady symbolizují.

Protržená přehrada byla vystavena v území obce Albrechtice na řece Bílá Desná. Stavba přehrady byla realizována kvůli častým záplavám, které narušovaly život obyvatel v této části Jizerských hor (Němeček, 2020). Kolaudace přehrady proběhla v roce 1915 a všichni z okolí doufali, že jim konečně pomůže vyřešit problém s povodněmi. Bohužel o 10 měsíců později došlo k nešťastné události, kdy přehrada nevydržela nápor vody a protrhla se (Pigula, 2022).

Pigula (2022) v článku popisuje průběh tragédie. Valící se voda jako první zničila panskou pilu, kde nabrala dřevo, které ničení ještě více znásobilo. Celkem má přehrada Desná na svědomí 67 lidských životů, nespočet uhynulých zvířat a velké škody na majetku.

Protržená přehrada Desná se nachází na žluté turistické trase směrem na osadu Jizerka. Dalším záchytným bodem může pro některé turisty být přibližně čtyři kilometry vzdálená vodní nádrž Souš.

Hřbitov horolezců na Hrubé skále

Další pochmurné místo lze najít při návštěvě Českého ráje. Na žlutě značené turistické trase (směrem na Mariánskou vyhlídku) se nachází Symbolický hřbitov horolezců na Hrubé Skále. Hřbitov horolezců slouží jako pietní místo, kde si lidé připomínají ty, kteří při výpravách do hor tragicky zahynuli. Zároveň může být výstrahou pro další jedince holdující horolezectví (Šprinclová, 2019).

Nad tabulkou se jmény a daty úmrtí horolezců visí velké puklé slunce odkazující na Peru. Právě tragédie z roku 1970 z perského Huascaránu byla impulsem k vytvoření symbolického místa věnovaného padlým horolezcům (Šprinclová, 2019). Prvotní myšlenku na vytvoření podobného „hřbitova“ měl v hlavě už Valerián Karoušek, který se účastnil výpravy do Peru. Kvůli lavině se stal jedním z prvních, kdo byl na tomto místě zvěčněn (Hruboskalsko, 2023).

Celá expedice byla označena za prokletou, neboť byla doprovázena sérií změn v původních plánech, které členům znepríjemňovaly průběh výpravy. Expedice měla původně zdolat horu v Americe na Aljašce, což byla asi nejzásadnější změna, která horolezcům a jejich rodinám změnila život (Výborná, 2020).

Městské muzeum Rychnov u Jablonce nad Nisou

Druhá světová válka zasáhla celý svět, a i v České republice je možné najít nespočet míst, které ji připomínají. Rychnov u Jablonce nad Nisou není velké město, avšak příznivci temného turismu a válečné historie si zde najdou své.

Městské muzeum v Rychnově není atraktivitou temného turismu jako celek, ovšem jedna ze stálých expozic se věnuje minulosti města v období nacistické okupace. Tato expozice vznikla díky spolupráci se Severočeským muzeem v Liberci (Hřebenovka, 2020). Expozice má čtyři části. První se věnuje zbrojní výrobě, druhá Nordpolu, třetí koncentračnímu táboru AL Raichenau a poslední čtvrtá je věnována obětem nacismu (Rychnovjbc, 2019).

Nelidské podmínky nucených prací v AL Raichenau stálo stovky lidí život. Spolu s koncentračním táborem fungoval také zajatecký tábor firmy GETEWENT, která se zaměřovala na zbrojní průmysl. Těla obětí byla převážena do tábora Gross-Rossen v Polsku, později do libereckého krematoria (Hřebenovka, 2020).

V expozicích jsou k nahlédnutí panely s textem, dobové fotografie a další předměty. Pluhař (2015) uvádí, že expozice neplní pouze edukační účel, ale také funguje jako „památník“. Díky expozici neupadnou hrůzné činy nacistů a osudy vězňů v zapomnění.

Bývalé sanatorium Liberec

Historické nemocnice, blázince a sanatoria jsou dalším poměrně zajímavým subjektem, co se temného turismu týče. Je tomu tak hlavně kvůli pochybným a velmi často krutým lékařským praktikám, kterými se lékařství ve starších dobách vyznačovalo (Science Museum, 2018). Opuštěné bývalé dětské sanatorium lze najít pod Libereckou Výšinou na Harcově, dříve známé jako Wolkerovo sanatorium.

Původně sloužila budova rodině Liebiegových, což byla velmi silná dynastie, která v Liberci pozdvihla průmysl. Vila připadla ve 20. letech městu. Od této chvíle byla budova využívána jako zdravotnické zázemí (Tauchman, 2023). Nejdříve fungovala v prostorách zotavovna, později plicní sanatorium a v posledních letech fungování se ze sanatoria stala dětská psychiatrie. Není potvrzené, že by se v prostorách sanatoria odehrávala „lékařská zvěrstva“, ovšem mysteroízní atmosféra tomuto místo opravdu nechybí. Dovnitř vily se bohužel není možné dostat, neboť jde o soukromý pozemek ve vlastnictví hoteliéra Lukáše Pytlouna (Kudy z nudy, 2024).

Fakt, že se jedná o staré sanatorium, není jediným důvodem pro návštěvu harcovského lesa. Soňa Kučerová, která v sanatoriu pracovala jako zdravotní sestra, byla v blízkosti sanatoria brutálně zavražděna (Trdla, 2016).

Krimi případ nebyl nikdy dořešen, i když podle Trdly (2016) policie vypátrala muže, který s největší pravděpodobností Kučerovou zabil. Podezřelý utekl do zahraničí, a tak případ nemohl být uzavřen.

Při procházce kolem Wolkerova sanatoria a okolí je možné natrefit na pomníček připomínající vraždu zdravotní sestřičky. Kříž Soni Kučerové je připevněn na stromu kousek od rozcestí Strážní Buk.

Liberec - pomníky

V Liberci je možné najít více jak čtyřicet památníků. Ne všechny jsou věnované tragickým událostem, ale velká část z nich patří k památníkům, které připomínají temnější momenty z historie. Zajímavý je poměrně nový památník věnovaný zemřelým policistům, postavený u Krajské knihovny v Liberci (Pavličková, 2022)

Památník má tvar válce, kompletně vytvořeného ze skla. Uprostřed válce roste jabloň. Ve skle jsou vyryty verše z české hymny a 11 jmen policistů vykonávajících službu před druhou světovou válkou. Roku 1938 byli nuceni odejít po obsazení pohraničí Německem. Památník není věnovaný pouze uvedeným československým policistům, ale všem policistům padlým ve službě (Genus, 2023). Kolem památníku byly vysazené další ovocné stromy. Vzniklý sad v centru Liberce je pojmenován po Karlu Jarošovi, což byl policista popravený nacisty za odbojovou činnost (Liberecká Drbna, 2022).

Nedaleko památníku padlým policistům se nachází další významné pietní místo – **Památník obětem okupace 1968**. Během příjezdu sovětských tanků v srpnu roku 1968 došlo k neštěstí. Při palbě z tanků přímo ve městě bylo zbořeno podloubí u domů vedle radnice, čtyřicet pět lidí bylo zraněno a devět lidí bohužel příjezd Sovětské armády nepřežilo (Český Rozhlas, 2019).

Památník je stylizován do tankového pásu z bronzu, který je zasazen do budovy liberecké radnice. V pásu jsou vyrytá jména všech devíti obětí onoho osudného dne (Kudy z nudy, 2024).

Směrem na harcovskou přehradu leží další místo spojené s událostmi okupace. V Jablonecké ulici stojí kvádr se zrcadlovými stěnami. Památník obětem komunismu byl světu odhalen v roce 2006. V chodníku před památníkem je vsazen ocelový pás s textem „Sám v sobě hledej, zda svobodu bráníš, ctíš nebo omezuješ“. Jde o snahu o filozofické vyobrazení otázky, kdo je tyranem a kdo je obětí (Pamětní místa, 2024).

Památník je kompozičně doplněn o tři velké dřevěné lavice ve tvaru prostých hranolů. Zvěřina (2024) z webu Totalita.cz uvádí, že jde o vyjádření oblíbeného rčení Klemetna Gottwalda – když se kácí les, létají třísky. Touto větou velmi často komentoval zločiny, kterých se komunisté během okupace dopouštěli.

2.2 Spolková země Sasko a atraktivita na německém území

Podobně jako Liberecký kraj má Sasko zřízenou divizi pro kulturu a cestovní ruch. Tato divize vznikla v roce 2019, což z ní dělá poměrně mladý úsek. Divize se stará o koordinaci a propagaci cestovního ruchu na území Saska. Mezi nejvýznamnější kategorie cestovního ruchu v Sasku patří kultura a města, aktivní turismus a v neposlední řadě příroda. (Sachsen, 2024).

Divizi pro kulturu a cestovní ruch dopomáhá DMO „Sachsen. Land von Welt“ (česky Sasko. Svět sám o sobě). DMO se zaměřuje hlavně na propagaci Saska jako atraktivního cíle pro návštěvníky. Na webu VisitSaxony (2024) jsou nejen informace o organizaci a destinaci samotné, ale turisté mají možnost si přímo přes stránku najít ubytování.

V Německu jsou lokality temného cestovního ruchu propojené hlavně s válečnou tematikou. Na území Saska je možné navštívit tyto atraktivita:

Bývalá politická věznice Budyšín

Pokud někoho láká vězeňský turismus, nemusí jezdit převratnou dálku až do Alcatrazu. Ve městě Budyšín (Bautzen) nedaleko od hranic s Českou republikou se nachází budova bývalé politické věznice. Dnes je z ní vytvořen památník „Bautzen Stasi Prison Memorial“ (Bautzen, 2023).

To, co se dělo za zdmi věznice, společností poměrně dlouho rezonovalo, a také stále rezonuje. Podle webu Stiftung Sächsische Gedenkstätten (2023) odhalení krutých praktik věznice otřásl skoro všemi obyvateli Budyšína a lidmi z okolí. Dodnes v některých lidech vyvolává spojení „vězení Bautzen“ úzkost a strach.

Věznice Bautzen I a Bautzen II fungovaly během období nacismu a socialismu. S vězni zde bylo zacházeno opravdu nelidským způsobem a ti, co se dostali ven, si nesli následky po celý život.

Sovětský svaz využíval prostory věznice k vyšetřování a mnohdy mučení. Psychický nátlak a pobyt na samotkách nebyly nic neobvyklého (Vančatová, 2017). V připravených výstavách je možné si prohlédnout samotky, klasické cely, hygienické zázemí, místnosti sloužící k výslechům, historické předměty a oblečení a mnoho dalšího.

Všechny texty na tabulích a dalších informačních materiálech jsou v němčině, ovšem na vyžádání je možné od obsluhy obdržet anglickou příručku.

Památník Pirna-Sonnenstein

Počátky sanatoria na zámku Sonnenstein ve městě Pirna se datují už k roku 1811. Sloužilo mentálně nemocným lidem a po Evropě bylo poměrně známé. Tomu učinili konec nacisté v roce 1939, kdy se ze sanatoria stal tzv. ústav pro eutanazii (Euroregion Elbe Labe, 2023b).

Tato změna vedení a vlastně i účelu ústavu měla tragické následky. Během jednoho roku nacisté poslali do plynové komory mentálně nemocné a retardované jedince a některé vězně z koncentračních táborů v okolí, jako součást Akce T4 (německy Aktion T4). Počet obětí se na původně léčebném místě vyšplhal skoro na 15 000 a to pouze za jeden rok (Stiftung Sächsische Gedenkstätten, 2024b).

Památník se skládá z několika expozic, které si může návštěvník přímo v budovách projít. K dispozici jsou panely s textem, předměty používané v sanatoriu a fotografie. V jedné z místností stojí vitrína se zubními protézami a dalšími věcmi, které se našly v místech, kde mělo fungovat krematorium.

Vojensko-historické muzeum v Drážďanech

Web Euroregionu Elbe Labe (2024a) označuje muzeum v Drážďanech za jedno z nejvýznamnějších historických muzeí v Evropě. Hlavním zaměřením muzea a výstav je lidstvo ve spojení s příčinami a důsledky války a násilí. Návštěvníka muzeum

provede válečnou historií od středověku až do současnosti. Expozice jsou rozděleny na několik částí. Těmi jsou: válečná historie 1300 – 1914, válečná historie 1914 – 1945, válečná historie 1945 – současnost, cyklus vojenství s několika dílčími mini expozicemi a dočasná expozice (momentálně Overkill o studené válce).

Co dále dělá muzeum unikátním je propojení expozic s architekturou. Zajímavý je tvar a symbolika nově přistavené části budovy od amerického architekta Daniela Libeskinda. Kovový klín (viz obrázek 3) zasazený do budovy symbolizuje (bohužel) bohatou válečnou historii Německa, obě světové války a bolest. (Dresden, 2024)

Obrázek 3: Vojenské muzeum v Drážďanech
Zdroj: vlastní zpracování (2024)

Ve čtyřech patrech muzea je možné najít více než 10 000 vystavených exponátů. Propojenost designu, architektury a exponátů přináší návštěvníkovi opravdu unikátní zážitek. (Germany Travel, 2024). Některé exponáty jsou cílené na smysly. Například v expozici 1914 – 1945 je vytvořen exponát, který simuluje pach zákopů v první světové válce. Po prohlídce všech výstav je možné ve čtvrtém patře vystoupat na zmíněný klín a prohlédnout si Drážďany z nejvyššího patra muzea.

Památník na Mnichovském náměstí Drážďany

V Drážďanech je poměrně hodně míst vztahujících se k temnějším dobám v historii. Za zmínku určitě stojí památník na Mnichovském náměstí, který je věnován obětem justičních zločinů během dvou historicky významných období. Jedná se o období mezi lety 1933 – 1945 během nacistického řádění a poté o 1945 – 1957, kdy ve velké části Evropy probíhala okupace Sovětským svazem (Euroregion Elbe Labe, 2023c).

Celá památeční výstava se nachází v budově, která původně sloužila jako zemský soud, věznice a popraviště. Soudní budova sloužila svému účelu skoro padesát let. V roce 1956 byl vynesen poslední trest smrti, a tak naposledy poslal odsouzeného na šibenici (Stiftung Sächsische Gedenkstätten, 2024a). Mezi oběti justičních zločinů v Drážďanech se ocitlo přibližně 850 Čechů. Prvním byl mladý skaut Ladislav Vojtěch (Euroregion Elbe Labe, 2023c).

Největším lákadlem expozice jsou tzv. cely smrti, kde odsouzení k trestu smrti čekali na vykonání rozsudku. Na popravišti je vyznačeno místo, kde původně stála šibenice. Dnes je dominantou popraviště socha lidí symbolizující strach a přehlížení justičních zločinů tehdejší veřejností.

2.3 Wojvodství Dolní Slezsko a atraktivita na polském území

Ani v Polsku se organizace cestovního ruchu zas tolik neliší. Úřad dolnoslezského vojvodství, který sídlí ve městě Vratislav, má zřízený odbor pro kulturu, cestovní ruch a propagaci. Pod tímto odborem fungují dílčí úseky – cestovního ruchu, kultury a propagace (Dolnyslask, 2023).

Dalším subjektem cestovního ruchu v Dolním Slezsku je Dolnoslezská turistická organizace (polsky Dolnośląska Organizacja Turystyczna, zkráceně DOT). DOT se jako většina destinačních organizací snaží efektivním způsobem propagovat Dolní Slezsko jako atraktivní destinaci, a tím přilákat co nejvíce turistů na co nejdelší dobu pobytu. (DOT, 2023).

Ani Dolnoslezské vojvodství v atraktivitách temného cestovního ruchu nezaostává. Pro tuto bakalářskou práci jsou zpracována následující místa:

Mauzoleum hrdosti

V polském Valbřichu (Wałbrzych) stále stojí jedna z posledních nacistických památek na území Polska – Mauzoleum hrdosti (Totenburg). Na první pohled nevinně vypadající stavba leží v prostředí hory Niedźwiadki. Přírodní scenérie a zajímavý vzhled kamenné stavby lehce upozadí ne tak hezkou historii a důvod, proč bylo mauzoleum postaveno. Účelem bylo uctění obětí nacistických vojáků, což zrovna na polském území může vyvolávat kontroverzi. Logicky v době, kdy bylo mauzoleum postavené, patřila tato část Polska nacistickému Německu (Key to Poland, 2024).

Roku 1938 byla stavba dokončena a mohla tak dominovat jedné z reprezentativních čtvrtí Valbřichu. Nacisté uvnitř mauzolea zapálili a udržovali oheň, který podle Janiszewskiho (2022) hořel jako vzpomínka na padlé. Oheň byl přísně střežen, aby nevyhasl. Tímto způsobem neměli na padlé nikdy zapomenout.

Tento připomínkový oheň hořel až do příjezdů Rudé armády v roce 1945. Poté byly z mauzolea odstraněny nacistické symboly, ale k velkému překvapení stavba jako taková stržena nebyla (Janiszewski, 2022).

Kostnice v Czermné

Při cestě do města Kudowa-Zdrój (česky Lázně Chudoba) může turista v části Czermna (Čermná) natrefit na žlutou barokní budovu. Na první pohled nenápadná stavba v sobě skrývá ostatky několika stovek lidí. Kostí a lebky pokrývají zdi i strop (viz obrázek 4), dokonce i část pod povrchem je v naprostém obležení dalších ostatků, které už nebylo možné vtěsnat do kaple (Doniger, 2013).

Obrázek 4: Kaple lebek Kudowa-Zdrój

Zdroj: Pospíšil (2021)

Podobných míst v Evropě není mnoho a dá se říci, že se v okolí Euroregionu Nisa jedná o raritu.

Jak tedy vznikla tato přes 200 let stará kostnice? Andrzejewska (2023) uvádí, že kostnice vznikla ve druhé polovině 18. století díky českému knězi Václavu Tomáškoví. Ten byl údajně oslněn katakombami v Římě, a tak nechal vyhrabat ostatky z masových hrobů, které většinou patřily obětem válečných konfliktů a nemocí.

Kapli je možné navštívit od úterý do neděle. Otevírací doba se mění s ohledem na sezónu (Czermna, 2024). Při návštěvě je třeba brát v potaz posvátnost místa a fakt, že Polsko je vysoce nábožensky založená země.

Koncentrační tábor Gross-Rosen

Pravděpodobně nejznámější koncentrační tábor je Osvětim. Podobných míst je po Evropě celá řada a pár kilometrů za hranicemi s Českou republikou je možné jedno takové najít – koncentrační tábor Gross-Rosen.

Vznik tábora je datován k roku 1940. Vězni v Gross-Rosenu byli nuceni pracovat několik hodin denně v nelidských podmínkách s minimálním přidělem jídla. Pobyť zde nezpříjemňovala ani nedostatečná hygiena či opravdu mizerná lékařská péče (Gross-Rosen, 2024). Mimo práce v nedalekém lomu byli vězni umístěni v německých

továrnách a část z nich byla poslána na stavbu Hitlerovy podzemní pevnosti (Fedorovič, 2019).

Exhibice se nezaměřuje jenom na tábor a jeho historii, ale také na život vězňů a jejich každodenní strasti. V prostorách, kde se vězni a zaměstnanci tábora pohybovali, jsou umístěné tabule s texty, autentické předměty, a dokonce kresby a výtvary přímo od vězňů. Některé z expozic byly vytvořeny za pomoci Maršálského úřadu Dolnoslezského vojvodství (Gross-Rosen, 2024).

Hřbitov polských vojáků ve Vratislavi

V polské Vratislavi je hřbitovů více, ovšem jeden z pohledu temného turismu vyčnívá. Hřbitov polských vojáků ve Vratislavi poblíž řeky Slézy je pietním místem pro vojáky Polské armády, Polské lidové armády, Polského podzemního boje a dalších obětí nacistického řádění na polském území. Dohromady je zde možné najít přes 600 náhrobků (Wroclawskie Fakty, 2022).

Celému hřbitovu dominuje monument věnovaný právě padlým vojákům a obětem koncentračních táborů. Obrovská křídla vysoká 23 metrů na sobě mají vytesaný reliéf se siluetami vojáků (Monuments of Remembrance, 2024).

Kopec Oporow, na kterém se celý hřbitov s monumentem rozkládá, je zajímavostí sám o sobě. Je totiž vytvořen uměle a původně tam žádný kopec nebyl. Základy byly vybudovány z trosek města a náhrobních kamenů ze zničených německých hřbitovů. Roku 1979 architekta Lucja Skomorowska představila své impozantní dílo světu. (Wroclawskie Fakty, 2022).

Cesta přímo na hřbitov není nijak náročná, až na velké kamenné schody vedoucí přímo před obrovská křídla monumentu.

Pstrąże

Opuštěná města za posledních několik let nabyla na popularitě (Sottosanti, 2023). V Polsku jich je hned několik a jedno z největších se nachází pár kilometrů za hranicemi s Českou republikou. Město Pstrąże láká jedince holdující temnému turismu a urbexu (National Geographic, 2021).

Zánik města započal již v první polovině 20. století, kdy si v něm německá armáda vystavila kasárny, stáje a další zázemí pro vojáky. Po konci druhé světové války si z města udělala základnu sovětská armáda a víceméně zničila civilní život ve městě. Pstráže zmizelo z mapy, neboť Sovětský svaz chtěl vše z vojenské sekce města držet v tajnosti. Dokonce byl změněn i název města z Pstráže na Strachów. Údajně zde sovětské vojsko skladovalo jaderné zbraně (Hakman, 2023).

Po odchodu sovětského vojska chtěla polská armáda město zabezpečit pro návrat obyvatel, ale z tohoto plánu sešlo. Z města se stala výcviková základna pro bezpečnostní složky. Teď město slouží spíše jako atrakce pro fanoušky hororů, urbexu a dokonce videoher, neboť Pstráže jsou velmi podobné postapokalyptickému světu z ruského románu a videohry Metro 33 (Piech, 2022).

Na některých místech v okolí Pstráže jsou stále cedule upozorňující na armádní zónu. Některé z nich jsou napsány rusky. Není tedy jasné, zda tam cedule byly dány nově či ne, ale i tak je třeba dávat pozor. Ve své podstatě i tahle okolnost dodává místu ještě tajemnější nádech.

Miedzianka

Město Miedzianka se řadí mezi nejznámější opuštěná místa v Dolnoslezském vojvodství. Na místě, kde stálo původně prosperující město s rozvinutým těžebním průmyslem, jsou dnes k nalezení prázdné parcely a ruiny budov. I v tomto případě stojí za zánikem města hlavně druhá světová válka a příchod sovětské armády (Zadygowicz, 2022).

Rudá armáda objevila, že se v dolech nenachází pouze naleziště mědi, stříbra, kobaltu a železa, ale také uranové rudy. V nově vzniklém závodu pracovali místní lidé, ovšem nikdo z nich nebyl dopředu upozorněn na to, s čím vlastně pracují. Těžba uranu byla přísně skryta a všechen vytěžený materiál byl převážen do Sovětského svazu. Bohužel drastické tunelování zapříčinilo nestabilitu půdy pod městem, což mělo za následek propad některých budov (Atlas Obscura, 2023). Situace začala být velmi nebezpečná, proto byli obyvatelé nuceni město opustit (Zadygowicz, 2022).

Miedzianka i přes svůj zánik láká mnoho turistů a nejen těch, kteří se zajímají o dark turismus. Turisté mohou vidět polorozpadlé budovy, prázdné parcely a ruiny

historického kostela. Na místě, kde bylo původně náměstí, stojí informační tabule. Miedziance momentálně vdechuje život řemeslný pivovar, který byl nově otevřen a pár usedlíků, kteří se snaží vesnici obnovit (Atlas Obscura, 2023), ovšem to nikdy nevymaže nešťastný osud obyvatel během poválečného období.

3 Vlastní návrhy

V následujících kapitolách budou představeny výlety se zaměřením na temný cestovní ruch ve vybraných lokalitách. Destinace, ze kterých jsou výlety vytvořené, jsou popsány v kapitolách výše. Výchozí bod všech tras se nachází v Liberci, kde také celá cesta končí.

Už podle charakteru temného turismu jsou výlety vhodné spíše pro dospělé a starší děti. Doporučený věk účastníků je 15+. Tento fakt je i statisticky podložen. Podle statistického šetření Shan (2022) se o temný turismus nejvíce zajímají mladí, a to skupina 15-25 let a druhá skupina 26-35 let.

Atraktivita se nachází i na území Polska a Německa, proto je doporučeným dopravním prostředkem auto díky většímu komfortu na delší trasy. V jedné z tras je možné využít městskou hromadnou dopravu (MHD), neboť se jedná o trasu po Liberci a jeho okolí. V nákladech je zahrnuto vstupné a parkovné, jízdenky MHD, pokud je jako dopravní prostředek využita tramvaj, ceny benzínu a případně položky navíc, které nabízí pouze určitá destinace. Strava v cenách zahrnuta není. Náklady budou v každém z připravených výletů počítány na dva dospělé bez jakýchkoliv slev. Přibližný čas celého výletu je počítán z přejezdů mezi místy a času stráveného v destinaci.

V příloze je ke všem jednotlivým výletům vytvořen propagační materiál, který odráží zaměření daného okruhu. Jedná se o vždy o dvě strany. Záměrem je vytvoření plakátu z titulní strany materiálu, poté oboustranný letáček, který obsahuje více informací než samotný plakát a v neposlední řadě je zamýšleno využít materiály v rámci online rozhraní.

3.1 Po stopách holocaustu

Tento výlet je zaměřen na místa, která jsou spojená s holocaustem, a tedy i druhou světovou válkou a nacistickým režimem. Jedná se o časově náročnější trasy, neboť se přejíždí z České republiky do Polska a samozřejmě nějaký čas zaberou jednotlivé atraktivita.

Atraktivita:

- Muzeum koncentračního tábora Gross-Rosen
- Mauzoleum hrdosti
- Městské muzeum Rychnov u Jablonce nad Nisou – expozice „AL Raichenau a zbrojní továrna Getewent“

Trasa:

Na začátek je důležité zdůraznit, že muzeum v Rychnově má otevřeno pouze v pátek od 14:00 do 18:00, což představuje omezení při plánování cesty. Kvůli tomu jsou navrženy trasy tři. Jedna obsahující cestu do Rychnova, druhá vyjma Rychnova a třetí s cestou pouze do Rychnova.

- Trasa 1: Liberec – Gross-Rosen – Valbřich – Rychnov u Jablonce nad Nisou – Liberec (312 km, viz obrázek 6)
- Trasa 2: Liberec – Gross-Rosen – Valbřich – Liberec (307 km, viz obrázek 7)
- Trasa 3: Liberec – Rychnov u Jablonce nad Nisou – Liberec (28 km, viz obrázek 8)

Časová náročnost:

- Trasa 1: cca 12 h
- Trasa 2: cca 10 h 30 min
- Trasa 3: cca 3 h

Náklady:

V ceně je započítané palivo podle kilometrů, parkování a audio guide pro dvě osoby, pokud je při cestě navštíven Gross-Rosen. Vstupné se do muzea v Rychnově u Jablonce nad Nisou ani do koncentračního tábora neplatí.

- Trasa 1: 967 CZK
- Trasa 2: 954 CZK

- Trasa 3: 68 CZK

Popis výletu:

Všechna místa pojí doby, kdy byli u moci nacisté. Rychnov je s koncentračním táborem Gross-Rosen propojen tím, že z Rychnovského pracovního tábora byla těla mrtvých převážena na kremaci do Gross-Rosenu. Pracovnímu táboru v Rychnově je věnovaná stálá expozice v Rychnovském muzeu. Mauzoleum hrdosti je poslední nacistickou památkou na území Polska.

Jak bude výlet probíhat ovlivní výběr trasy. Všechny ovšem začínají v Liberci.

Trasa 1: Cesta z Liberce k táboru Gross-Rosen (viz obrázek 5) trvá přibližně 2 hodiny 15 minut. Doporučený čas odjezdu je opravdu brzy ráno kolem 6 – 6:30. Gross-Rosen otevírá v 8:00. Auto je možné zanechat přímo na placeném parkovišti muzea za 5 zlotých. Na vyžádání je možnost zapůjčit si audio guide za 15 zlotých na osobu. Vzhledem k tomu, že jsou informační tabule v polštině, dá se předpokládat, že audio guide bude pro zahraniční návštěvníky nutnost. Muzeum nabízí prohlídky i s průvodcem, ale ty se více vyplatí větší skupině lidí. Navíc na skupinové prohlídky je třeba se domluvit telefonicky před samotnou návštěvou. Individuální prohlídka zabere přibližně 2 hodiny 30 minut.

Gross-Rosen je menší oproti známější Osvětimi, ovšem to mu nijak neubírá na tíživé a temné atmosféře druhé světové války a holocaustu. Po celém areálu je rozmístěno několik pomníčků či soch připomínajících oběti.

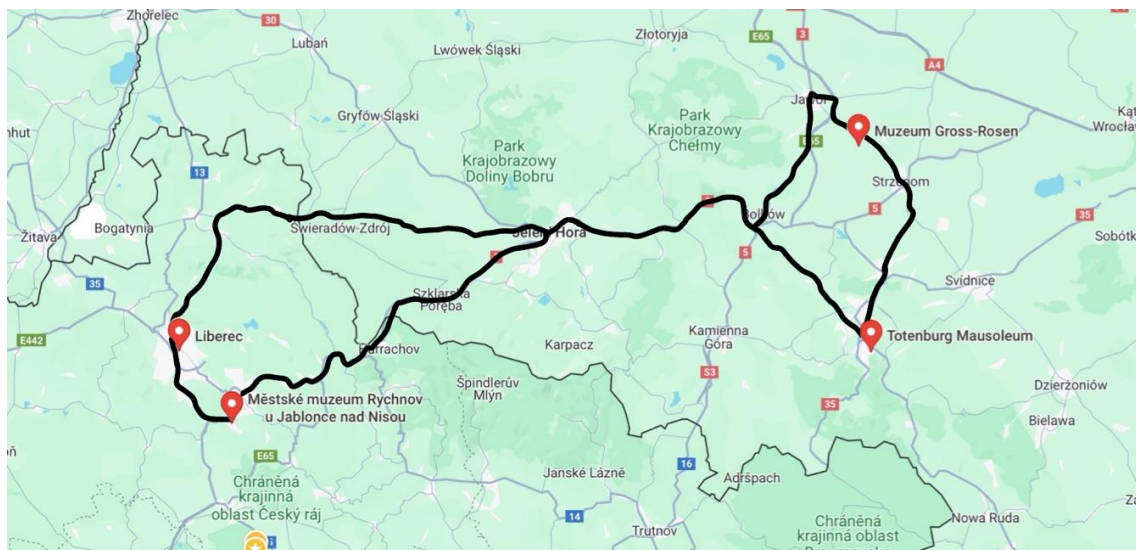

Obrázek 5: Vstupní brána Gross-Rosen
Zdroj: Průvodce Terezín (2024)

Následuje cesta do Valbřichu, která trvá podle dopravní situace 50 minut. Blízko mauzolea je několik menších parkovišť. Nejbližší je v ulici Podgórze, odkud se jde k památce pěšky zhruba 10 minut. Zastávka u mauzolea nebude na dlouho. Pozorně si prohlédnout nacistickou památku zabere přibližně 20 minut. Ušetřeného času může turista využít k občerstvení ve Valbřichu, neboť do města dorazí kolem oběda.

Poslední zastávkou je Městské muzeum v Rychnově u Jablonce nad Nisou. Přejezd trvá 2 hodiny 30 minut. Pokud se turista zdrží cca 1 hodinu a 15 minut kvůli stravování ve Valbřichu, měly by na prohlídku muzea zbývat 2 hodiny. Čas je naprosto dostačující, neboť hlavním cílem je expozice o koncentračním táboře „AL Reichenau a zbrojní továrna Getewent“.

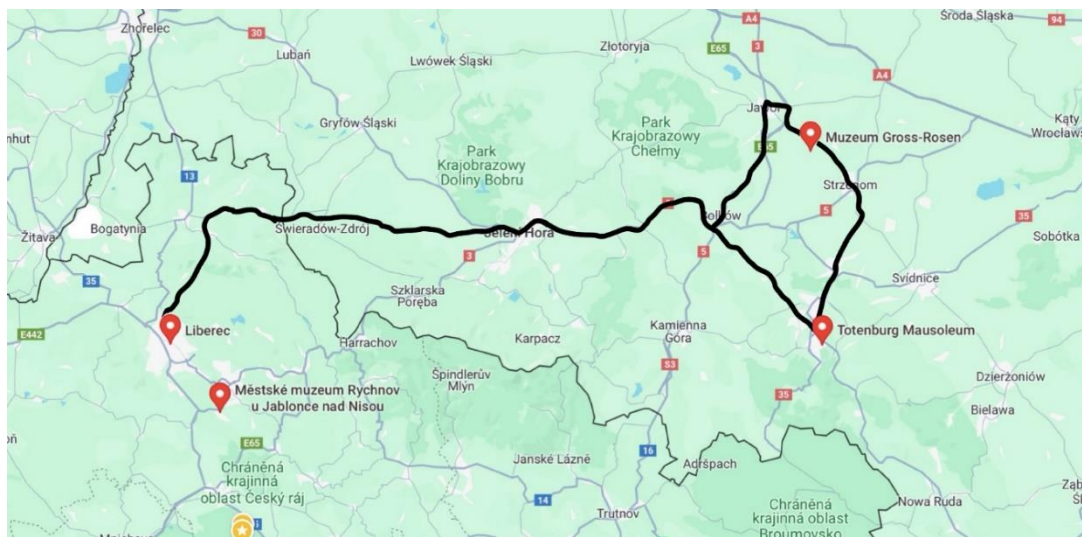
Po prohlídce muzea nastane přesun zpět do Liberce, kde celý den končí. Trasa Rychnov – Liberec zabere 15 minut.

Obrázek 6: Trasa 1 (Po stopách holocaustu)

Zdroj: vlastní zpracování dle Google Maps (2024)

Trasa 2: Tato trasa je varianta v případě, že je muzeum v Rychnově zavřené. Začátek je stejný. Rozdíl nastává ve Valbřichu, kdy se od Mauzolea Totenburg jede rovnou zpět do Liberce cca 2 hodiny 30 minut a výlet končí.

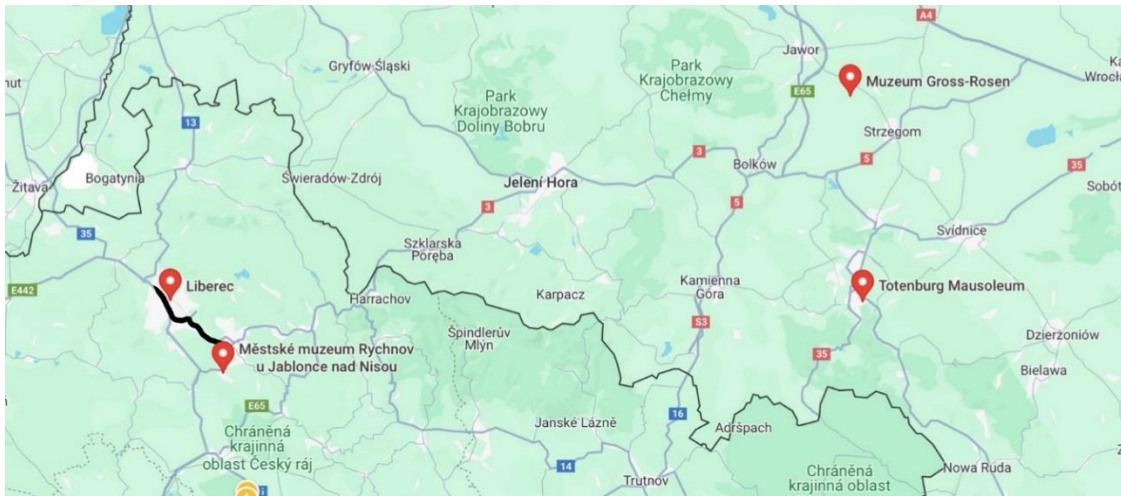

Obrázek 7: Trasa 2 (Po stopách holocaustu)

Zdroj: vlastní zpracování dle Google Maps (2024)

Trasa 3: Jedinou zastávkou této krátké doplňkové trasy je Rychnov u Jablonce nad Nisou.

Při třetí variantě trasy není důvod v muzeu spěchat a navštívit pouze expozici o koncentračním táboře, proto se čas strávený v muzeu může protáhnout až na 3 či více hodin.

Obrázek 8: Trasa 3 (Po stopách holocaustu)

Zdroj: vlastní zpracování dle Google Maps (2024)

3.2 Místa, kde se zastavil čas

Města duchů jsou hlavním tématem druhého okruhu. Opuštěná místa patří mezi poměrně atraktivní temné destinace. V tomto případě ale nastává malý problém. Není nelegální na tato místa jet, ovšem je důležité dodržovat určitá pravidla, aby chování návštěvníka hranici legálnosti nepřesáhlo. Nic se odtud nesmí odnášet a jako suvenýr lze pořizovat například fotografie a videa. Dále by se nemělo vstupovat přímo do budov, případně je třeba si dávat velký pozor a postupovat velmi opatrně. Zvýšená opatrnost není pouze kvůli stavu neudržovaných budov, ale v prostorách se nemusí pohybovat jen nadšenci temného turismu a urbexu. A v neposlední řadě pravděpodobně nejdůležitější pravidlo – do zákazu vstupu opravdu nevstupovat (Hlaváč, 2019).

Naštěstí v destinacích obsažených v této trase zákaz dán není a jedna z destinací je dokonce turisticky propagovaná.

Atraktivita:

- Miedzianka
- Pstrąże

Trasa:

- Liberec – Miedzianka – Pstráže – Liberec (326 km, viz obrázek 10)

Časová náročnost:

- cca 8 hodin

Náklady:

- 795 CZK

Popis výletu:

Polsko po druhé světové válce trpělo. Odrazilo se to i na množství měst a vesnic, které už neplní svou primární funkci, a jsou tedy neobyvatelné. Nedaleko českých hranic dvě taková místa jsou.

Z Liberce je to do obce Miedzianka 1 hodinu 40 minut cesty. Auto je nejlepší nechat ve vesnici Janowice Wielkie. Z Janowic čeká turisty krátká túra do kopce. Po 1,5 kilometru je možné vidět to, co z původně prosperujícího městečka zbylo. Rozpadlé opuštěné budovy, připomínkový kříž a ruiny kostela (viz obrázek 9) jistě navodí tu správnou atmosféru, kterou návštěvníci hledají. O osudu obce byla napsána kniha „Miedzianka: Příběh zániku“, která má i české vydání. Autorem je polský spisovatel Filip Springer.

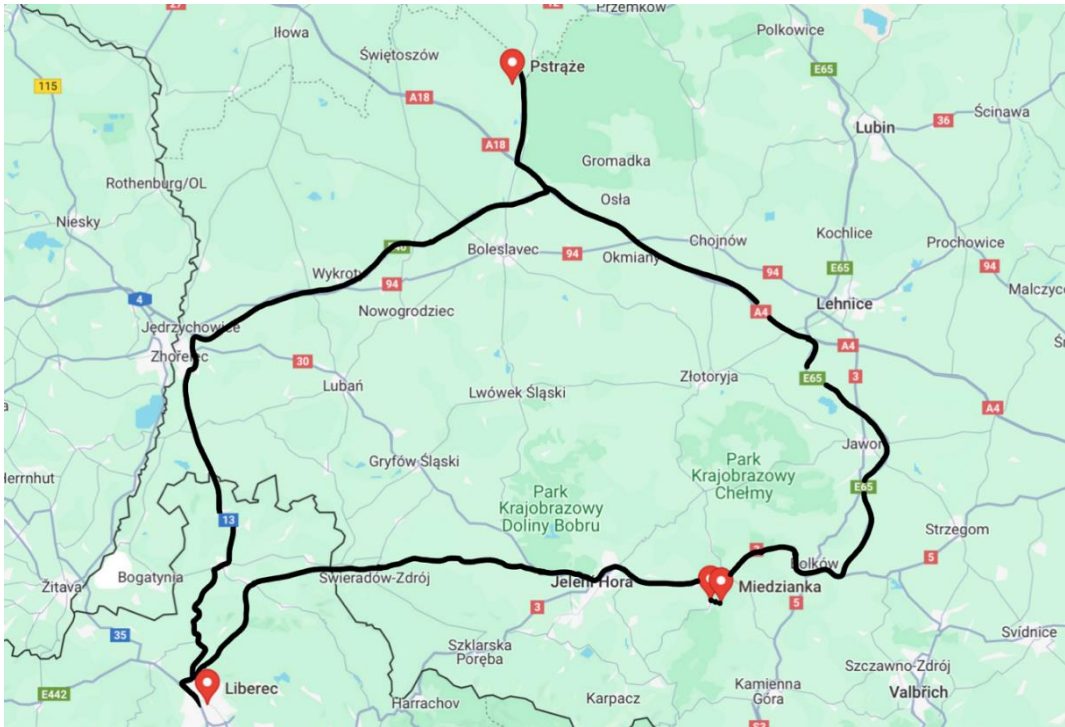
Život se do Miedzianky částečně vrátil, a to díky nedávno otevřenému malému řemeslnému pivovaru, kde je možné dát si teplé jídlo. Pivovar má dobré recenze, ale je třeba počítat s trochu vyššími cenami.

Další město duchů v pořadí je město Pstráže. Cesta trvá 1 hodinu 30 minut. Zde bohužel nefunguje žádný pivovar, restaurace ani nic podobného. Pstráže jsou učebnicovým příkladem města duchů. Polorozpadlé budovy, nezkrotná příroda a celková scenérie připomínající apokalyptický film jen podtrhují smutný osud polského města.

Obrázek 9: Ruiny kostela v Miedziance
Zdroj: vlastní zpracování (2024)

Po bezpečném prozkoumání okolí bývalého města je nejvyšší čas vrátit se zpět do Liberce. Z Pstráže jsou to 2 hodiny cesty.

Obrázek 10: Trasa (Místa, kde se zastavil čas)
Zdroj: vlastní zpracování dle Google Maps (2024)

3.3 Liberec nezapomíná

Jak již bylo zmíněno v kapitole Liberecký kraj a atraktivity na českém území, v Liberci se nachází mnoho památníků, které mají spojitost s temným turismem. Všechny navštívené monumenty slouží jako pietní místo a připomínka na zemřelé. Tento okruh se zaměřuje pouze na Liberec a jeho blízké okolí. Z toho důvodu je nejlepším řešením přemísťování se z místa na místo chůze a využití MHD.

Atraktivity:

- Památník padlých policistů
- Památník obětem okupace 1968
- Památník obětem komunismu
- Kříž Soni Kučerové
- Mohyla letců na Ještědu

Trasa:

- Památník padlých policistů – Památník obětem okupace 1968 – Památník obětem komunismu – Kříž Soni Kučerové – Mohyla Letců na Ještědu – Fügnerova (13 km, viz obrázek 12)

Časová náročnost:

- cca 7 hodin

Náklady:

- 112 CZK

Popis výletu:

Trasa začíná u Památníku padlých policistů pod Krajskou vědeckou knihovnou. Pár metrů před skleněným válcem je postavena vysoká deska s informacemi o památníku a sadu Karla Jaroše.

Další zastávkou je 300 metrů vzdálený bronzový tankový pás, který připomíná oběti srpnové okupace z roku 1968. Památník se nachází na pravé straně od hlavního vchodu do budovy radnice. Na každém ze článků pásu je vytesáno jméno jedné z devíti obětí. Pokud by návštěvník chtěl vyjádřit obětem úctu, je možné na místě zapálit svíčku.

Následuje 15minutový přesun do Jablonecké ulice kousek pod budovu střední školy. Monument obrovského zrcadla není možné přehlédnout. Památník obětem komunismu se skládá ze tří částí – zrcadlového kvádru, kovového pásu před památníkem a třemi dřevěnými lavičkami. Text v kovovém pásu je zrcadlově převrácen a teprve při pohledu do zrcadla samotného se zobrazí tak, jak má být. Účelem památníku je donutit návštěvníky přemýšlet nad společností.

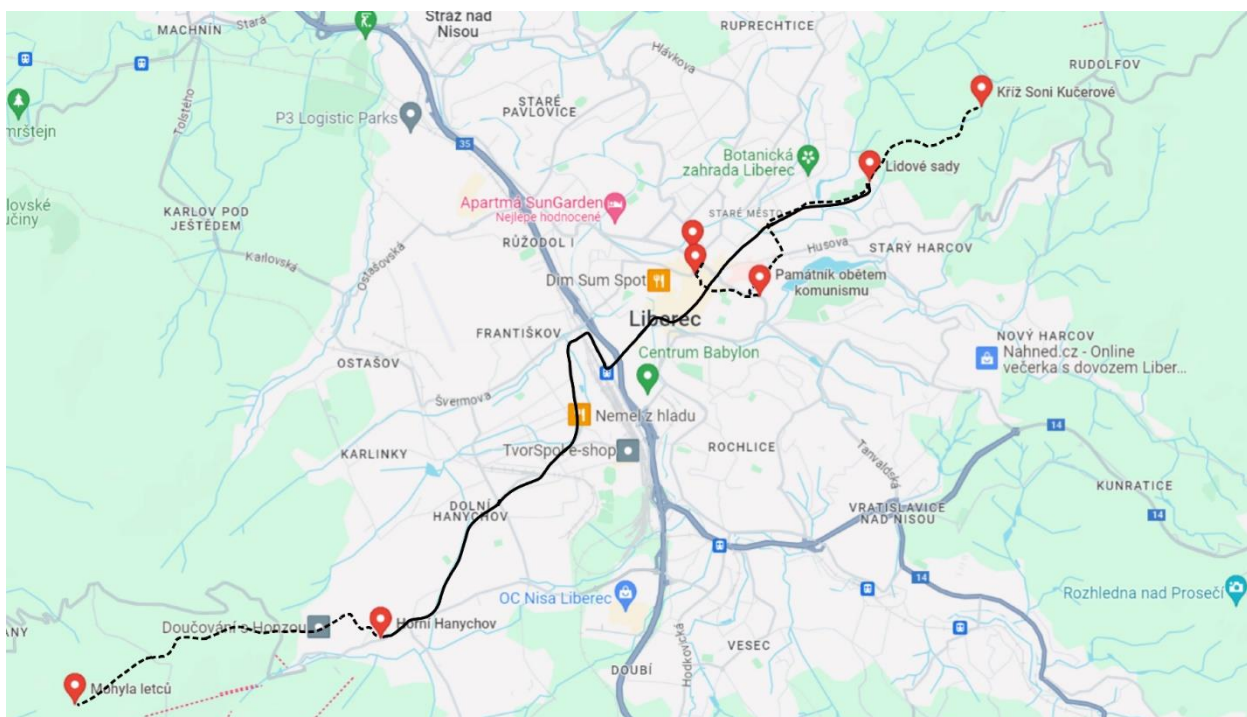
Kříž Soni Kučerové se nachází nad Libereckou výšinou, a cesta k němu je tedy delší. Trasa zabere přibližně hodinu a půl chůze a od Lidových sadů čeká turisty krátký výšlap k rozcestí Strážní buk, odkud cesta vede lesem po pravé straně. Je třeba dávat dobrý pozor, neboť kříž visící na stromě není moc velký a není nasměrován čelem k návštěvníkům.

Kvůli následující destinaci čeká turisty cesta tramvají, nebo celkem dlouhá procházka. Je doporučeno jet tramvají ze zastávky Lidové Sady-Zoo do zastávky Horní Hanychov, která se nachází pod Ještědem. Ze zastávky v Hanychově přichází na řadu nejnáročnější část trasy, protože je víceméně celá do kopce. Mohyla letců na Ještědu (viz obrázek 13) se nachází na červené turistické trase. Kamenná mohyla je schovaná mezi stromy, ovšem před odbočkou na místo havárie stojí rozcestník.

Obrázek 11: Mohyla letců na Ještědu
Zdroj: vlastní zpracování (2023)

Po prohlédnutí mohyly a kovových kusů zničeného letounu následuje cesta zpět na zastávku v Horních Hanychově, odkud se tramvají přejeďe zpět do Liberce.

Obrázek 12: Trasa Liberec nezapomíná
Zdroj: vlastní zpracování dle Google Maps (2024)

3.4 Zločiny politických režimů

Tématem posledního okruhu pro tuto bakalářskou práci jsou politické režimy 20. století, které přímo či nepřímo ovlivnily události ve většině států, Českou republiku, Polsko a Německo nevyjímaje. Jde o nacistický režim a komunismus, jejichž hlavní představitelé spáchali během druhé světové války a poválečného období velké množství zločinů. Oba režimy se vyznačovaly krutostí a terorem.

Všechny atraktivity se nachází na území Saska v Německu. Z několika komplexů, které dříve sloužily zmíněným režimům, byly vytvořeny památníky připomínající tragické osudy lidí, kterých se tehdejší představitelé moci potřebovali zbavit. Pod slovem památník si může většina lidí představit sochy, pamětní desky apod., ovšem tyto památníky jsou spíše na bázi muzea. Nejsou zde jen pamětní desky, ale celé výstavy.

Atraktivitiy:

- Vězeňský památník Budyšín
- Památník na Mnichovském náměstí v Drážďanech
- Pirna – Sonnenstein

Trasa:

- Liberec – Budyšín – Drážďany – Pirna – Liberec (273,5 km, viz obrázek 14)

Časová náročnost:

- cca 10 hodin

Náklady:

- 718 CZK

Popis výletu:

Trasa je náročnější na přejíždění, neboť jsou všechny destinace za hranicemi v Německu. Celá cesta se dá jistě naplánovat pomocí hromadné dopravy, ovšem auto zajišťuje určitý komfort a turista nemusí být v časovém presu z přejezdů mezi městy.

Přejezd z Liberce do Budyšina trvá cca 1 hodinu. Vězeňský memoriál přímo své parkoviště nemá, ale bez problému se dá zaparkovat v přilehlých ulicích. Vstup se do bývalé politické věznice neplatí, ovšem u vchodu je krabička na dobrovolné příspěvky. Celý prostor věznice je velmi autentický a surově drsný. Už jen vstup do dvora věznice, obehnaného ostnatým drátem s opravdu tlustými a těžkými dveřmi, může některým návštěvníkům přivodit husí kůži. Ovšem prohlídka cel a prostorů kolem nich (viz obrázek 13) ve spojení s dobovými předměty, fotkami a obrazy teprve navodí pořádně tísnivý pocit.

Bohužel je 90 % textu na informačních tabulích v němčině. Pro německy mluvící návštěvníky to nepředstavuje problém, ale pro ostatní je doporučeno vybavit se překladatelem, nebo požádat obsluhu o anglický guide book, ve kterém jsou texty přepsány do angličtiny.

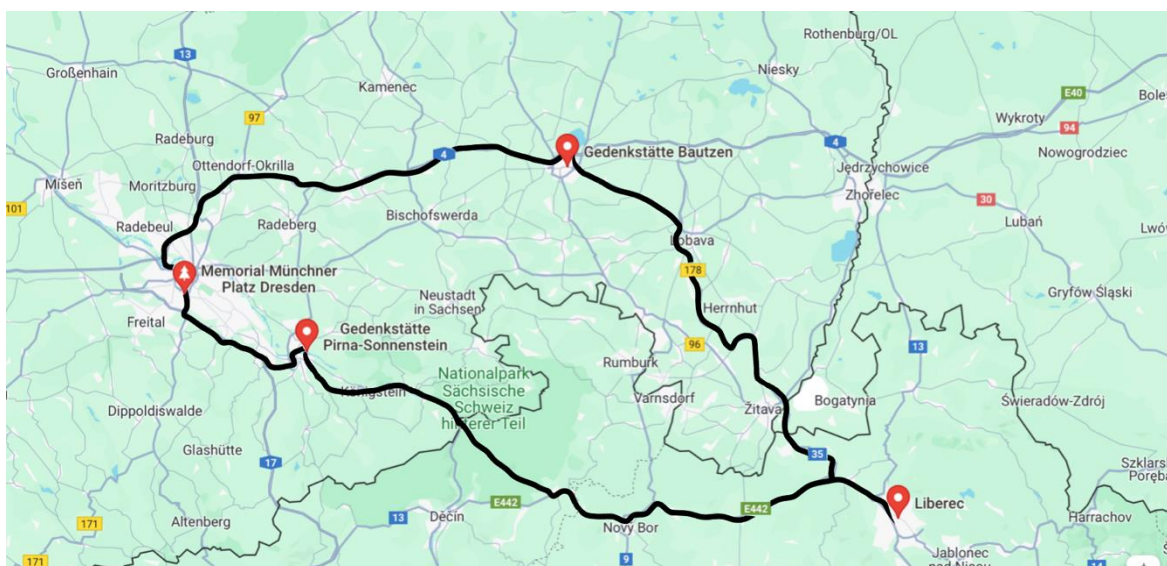
Obrázek 13: Cely Bautzen Prison Memorial
Zdroj: vlastní zpracování (2023)

Po prohlídce politické věznice následuje hodinový přesun do Drážďan k Technické univerzitě Drážďany na Mnichovském náměstí. V budově univerzity je vytvořen památník věnovaný obětem režimů. V atriu se nachází bývalé popraviště. Dnes ho symbolizuje socha lidí přihlížejících popravě, nasměrovaná k místu, kde předtím stála šibenice. Jednopatrová výstava návštěvníka provede historií poprav a osudy popravených jak za dob vlády nacistů, tak za komunistického režimu. České návštěvníky budou jistě zajímat exponáty věnované například Miladě Horákové, Mileně Jesenské a dalším Čechům, kteří zde byli vyslýcháni a popraveni.

Vstupné se neplatí. Kolem univerzity se dají najít neplacená parkovací místa. Opět nastává problém s texty, které jsou převážně němčině. Tady tištěný překlad do angličtiny nenabízí. I zde se ovšem dá domluvit na anglickém výkladu, nejlépe

telefonicky předem. Při malé vytíženosti lze na místě domluvit s obsluhou prohlídku v angličtině

Poslední zastávkou je město Pirna. Z Drážďan to je poměrně krátká půlhodinová cesta. V Pirně je cílovou destinací zámek Sonnenstein. Sonnenstein byl původně ústav pro psychicky nemocné. Později si z něj nacisté udělali ústav pro eutanazii. Podobně jako v Budyšíně i zde je dvoupatrová výstava vedena velmi autenticky a drsně. Návštěvník se dostane do míst, kde byly plynové komory, márnice i kremační pece. Nechybí ani předměty patřící obětem, nalezené při prohledávání budovy. Parkovat se dá na parkovišti přímo u zámku za 2 eura. Posledním bodem výletu je Liberec. Trasa Pirna – Liberec zabere cca 2 hodiny.

Obrázek 14: Trasa (Zločiny politických režimů)
Zdroj: vlastní zpracování dle Google Maps (2024)

Závěr

Cílem bakalářské práce bylo charakterizovat temný cestovní ruch a popsat atraktivitu spadající pod temný turismus na území Libereckého kraje, Saska a Dolního Slezska a následně vytvořit trasy výletů a propagační materiály, které by mohly pomoci ke zvýšení počtu návštěvníků v těchto lokalitách.

Teoretická část definuje důležité pojmy v oblasti temného cestovního ruchu. Dále byly popsány začátky a historie temného turismu. V kapitole Typologie byly popsány jednotlivé typy temného cestovního ruchu společně s příklady atraktivit spadajících pod určitou kategorii. V dalších kapitolách byly uvedeny motivace turistů podílejících se na temném cestovním ruchu a nejznámější temné lokality ze světa i z České republiky.

Poté byly popsány destinace temného turismu v Libereckém kraji, Sasku a Dolním Slezsku, kde působí organizace Euroregion Neisse-Nisa-Nysa, což je organizace s cílem podpořit spolupráci mezi Českem, Německem a Polskem. Velká část popsaných lokalit má spojitost s druhou světovou válkou a poválečným obdobím, neboť všechny tři země byly tímto konkrétním válečným konfliktem ovlivněny. Atraktivita se nachází jak ve městech, tak v přírodě.

V poslední části byly představeny čtyři okruhy výletů – „Po stopách holocaustu“, „Místa, kde se zastavil čas“, „Liberec nezapomíná“ a „Zločiny politických režimů“. Ke každému byla uvedena trasa po atraktivitách a mapa, přibližná časová náročnost, počet kilometrů a náklady na dva dospělé bez stravování, ovšem bylo zahrnuto i palivo, parkování a případně objekty (např. audio guide), které nabízela za poplatek některá z atraktivit. Pro každý tematický okruh byl vytvořen plakát pro lepší oslovení cílových skupin, aby tak došlo ke zvýšení povědomí o temných destinacích a o temném cestovním ruchu obecně.

Jedná se o poměrně mladou formu cestovního ruchu, a i když je v některých českých publikacích tato forma zmíněná, publikace věnující se pouze temnému turismu na české akademické půdě neexistují. Statistických šetření ohledně temného turismu je také pomálu, což by se mělo do budoucna změnit, aby byly jasně prokazatelné

dopady temného cestovního ruchu. Přeci jen událostí, které daly za vznik destinaci spadající pod temný turismus, se stalo opravdu mnoho.

Seznam použité literatury

- ANDREWS, Evan, 2023. *6 Famous Ghost Towns and Abandoned Cities*. online. London, UK: HISTORY. Updated 01/02/2024 [2024-02-17]. Dostupné z: <https://www.history.com/news/6-famous-ghost-towns-and-abandoned-cities>.
- ANDRZEJEWSKA, Martyna, 2023. *Skull Chapel in Czermna*. online. Wien, Austria: Poland Soul Travel – Wir laden Sie nach Polen im Slow-Stil ein. Updated: 17/02/2024 [2024-02-07]. Dostupné z: <https://polandsoultravel.com/en/die-totenkopfkapelle-in-czermna/>.
- ASLAN, Sevinç, 2015. Prison Tourism as a form of Dark Tourism. online. *Journal of International Social Research*, vol. 8, no. 40, s. 600. Dostupné z: <https://doi.org/10.17719/jisr.20154013942>.
- ATLAS OBSCURA, 2023. *The Disappeared City of Miedzianka*. online. Brooklyn, USA: Atlas Obscura. Updated: 26/02/2024 [2024-02-26]. Dostupné z: <http://www.atlasobscura.com/places/disappeared-city-of-miedzianka-poland>.
- BAUTZEN, 2023. *Bautzen Prison Memorial – Bautzen*. online. Bautzen, Germany: Stadt Bautzen. Updated: 26/01/2024 [2024-01/26] Dostupné z: <https://www.bautzen.de/en/citizens-town-hall-politics/city-portrait/prison-memorial>.
- ÇAKAR, Kadir, 2020. Investigation of the Motivations and Experiences of Tourists Visiting the Gallipoli Peninsula as a Dark Tourism Destination. online. *European Journal of Tourism Research*, vol. 24, s. 2405. Dostupné z: <https://doi.org/10.54055/ejtr.v24i.407>.
- CZECHTOURISM, 2024. *Destinační management v ČR · #CzechTourism*. online. Praha: CzechTourism, 26.1.2024 [2024-01-26] Dostupné z: <https://www.czechtourism.cz/cs-CZ/a13bee8a-34ab-4fe2-b002-0ec2f14033ac/page/mapa-dmo>.
- CZERMNA, 2024. *Rzymskokatolická Parafia Św. Bartłomieja Apostoła w Kudowie-Zdroju (Czermnej)*. online. Kudowa-Zdój, Poland. Updated: 17/02/2024 [2024-02-07]. Dostupné z: <https://www.czermna.pl/#!/kaplica/godziny>.

- ČESKÝ ROZHLAS, 2019. *Srpen 1968 v centru Liberce. Pietní shromáždění u pomníku obětem okupace.* online. Liberec: Český rozhlas, 25.4.2024 [2024-04-25]. Dostupné z: <https://liberec.rozhlas.cz/srpen-1968-v-centru-liberce-pietni-shromazdeni-u-pomniku-obetem-okupace-8041103>.
- DOČERNOBYLU, 2022. *Město duchů Pripjat.* online. Česká Ves: Do Černobyli, 3.11.2023 [2023-11-03]. Dostupné z: <https://docernobyli.cz/mesto-duchu-pripjat/>.
- DOLNYSLASK, 2023. *Wydział Turystyki.* online. Wrocław, Polsko: Dolny Slask. Updated: 30/01/2024 [2024-01-30] Dostupné z: <https://bip.dolnyslask.pl/m,2509,departament-kultury-turystyki-i-promocji.html>.
- DONIGER, Perrin, 2013. *This Beautiful Chapel in Czermna, Poland, Is Constructed Out of Thousands of Human Bones.* online. Washington D.C., USA: Smithsonian Magazine. Updated: 17/02/2024 [2024-02-07] Dostupné z: <https://www.smithsonianmag.com/travel/this-creepily-beautiful-chapel-in-czermna-poland-is-constructed-out-of-thousands-of-human-bones-6613033/>. [citováno 2024-02-17].
- DOT, 2023. *O nas / About us – Dolnośląska Organizacja Turystyczna.* online. Wrocław, Polsko: Dolnoslaska Organizacja Turystyczna. Updated: 30/01/2024 [2024-01-30] Dostupné z: https://dot.org.pl/o_nas/.
- DRESDEN, 2024. *The Bundeswehr Museum of Military History.* online. Dresden, Germany: Dresden.de. Updated: 19/02/2024 [2024-02-19]. Dostupné z: https://www.dresden.de/en/advertisement/museum_of_military_history.php.
- EUROREGION ELBE LABE, 2023a. *Bundeswehr Museum of Military History.* online. Dresden, Germany: Euroregion Elbe Labe Updated: 19/02/2024 [2024-02-19]. Dostupné z: <https://www.elbelabe.eu/en/poi/m/bundeswehr-museum-of-military-history/>.
- EUROREGION ELBE LABE, 2023b. *Memorial Pirna-Sonnenstein.* online. Dresden, Germany: Euroregion Elbe Labe. Updated: 18/02/2024 [2024-02-18] Dostupné z: <https://www.elbelabe.eu/en/poi/m/museum-gedenksstaette-pirna-sonnenstein/>.

- EUROREGION ELBE LABE, 2023c. *Münchner Platz Dresden Memorial*. online. Dresden, Germany: Euroregion Elbe Labe. Updated: 21/02/2024 [2024-02-21]. Dostupné z: <https://www.elbelabe.eu/cz/poi/m/pamatnik-mnichovske-namesti-drazdany/>.
- EUROREGION NEISSE-NISA-NYSA, 2023. *Základní údaje*. online. Liberec: Euroregion Neisse-Nisa-Nysa, 21.1.2024 [2023-01-21] Dostupné z: <https://www.google.com/maps/d/viewer?mid=1h2yPqGjbCTz0hKQbDBVoHWeRVCG7s7jk>.
- FEDOROVÍČ, Tomáš, 2019. *Gross-Rosen | Holocaust*. online. Česká republika: Holocaust.cz, 19.2.2019 [2019-02-19]. Dostupné z: <https://www.h.oloocaust.cz/dejiny/koncentracni-tabory-a-ghetta/koncentracni-tabory/gross-rosen/>.
- FONSECA, Ana Paula a Claudia SEABRA, 2016. *Dark Tourism: Concepts, Typologies and Sites*. online. *Journal of Tourism Research & Hospitality*, vol. 5, no. 1, s. 1-6. Dostupné z: <https://doi.org/10.4172/2324-8807.S2-002>.
- GENUS, 2023. *Liberecký památník na počest policistů padlých ve službě se půl roku po odhalení opravuje*. online. Liberec: Genus, 25.2.2024 [2024-02-25]. Dostupné z: <https://genus.cz/Liberec/liberecky-pamatnik-na-pocest-policistu-padlych-ve-sluzbe-se-pul-roku-po-odhaleni-opravuje-n572140.htm>.
- GERMANY TRAVEL, 2024. *The Military History Museum in Dresden should be on everyone's must-visit list! - Germany Travel*. online. Frankfurt, Germany: Germany Travel. Updated: 20/02/2024 [2024-02-20]. Dostupné z: <https://www.germany.travel/en/cities-culture/military-history-museum.html>.
- GROSS-ROSEN, 2024. *History of KL Gross-Rosen*. online. Goczałków, Poland: Gross-Rosen. Updated: 18/02/2024 [2024-02-18]. Dostupné z: <https://en.gross-rosen.eu/historia-kl-gross-rosen/>.
- HAGAN, Rachel, 2023. *The ghost town loved by dark tourists a short drive from beautiful European city*. online. London, UK: Mirror. Updated: 31/01/2024 [2024-01-31]. Dostupné z: <https://www.mirror.co.uk/news/world-news/ghost-town-loved-dark-tourists-30910383>.

- HAKMAN, Małgorzata Fudali, 2023. *Tragiczna i tajemnicza historia Pstrąża. Zniknęło całe wielotysięczne miasto. Przedszkole, szkoła, sklepy, a nawet basen.* online. Warszawa, Poland: Żary Nasze Miasto. Updated: 26/02/2024 [2024-02-26]. Dostępne z: <https://zary.naszemiasto.pl/tragiczna-i-tajemnicza-historia-pstraza-zniknelo-cale/ar/c7-8899081>.
- HLAVÁČ, Jakub, 2019. *Prázdné domy lákají. Touha po levné senzaci může být pro urbex smrtelná.* online. Praha: iDNES.cz, 4.3.2024 [2024-03-04]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/bydleni/na-navsteve/urbex-prazdne-domy-stare-domy-ruina-levne-bydleni-nadrazi-pruzkum-opustena-mista-bezdomovci-fetaci.A190116_161548_dum_osobnosti_web.
- HRUBOSKALSKO, 2023. *Horolezecký hřbitov – Cintorín.* online. Hrubá Skála: Hruboskalsko.cz, 9.6.2024 [2024-06-09]. Dostupné z: <https://www.hruboskalsko.cz/ostatni/horolezecky-hrbitov-cintorin>.
- HŘEBENOVKA, 2020. *Městské muzeum Rychnov u Jablonce nad Nisou - Muzea a galerie - Liberecký kraj - Rychnov u Jablonce nad Nisou.* online. Liberec: Hřebenovka.cz, 9.6.2024 [2024-06-09]. Dostupné z: <https://www.hrebenovka.cz/dr-cs/3528-.html>.
- CHERNOBYL TRAVEL, 2023. *ChernobylTRAVEL.* online. Kyjev, Ukrajina: Chernobyl Travel. Updated: 03/11/2023 [2023-11-03]. Dostupné z: <https://chernobyltravel.net/>.
- ICOSTROV, 2019. *Rudá věž smrti – národní kulturní památka.* online. Ostrov nad Ohří: IC Ostrov, 22.11.2023. [2023-11-22]. Dostupné z: <https://www.icostrov.cz/ruda-vez-smrti/>.
- JANISZEWSKI, Grzegorz, 2022. *„Zamek umarłych” w Wałbrzychu. Ostatnia świątynia Hitlera.* online. Warszawa, Poland: Historia Do Rzeczy. Updated: 17/02/2024 [2024-02-17]. Dostupné z: <https://historia.dorzeczy.pl/281254/zamek-umarlych-w-walbrzychu-ostatnia-swiatynia-hitlera.html>.
- KEEFE, Alexa, 2017. *Aokigahara: An Ethereal Forest Where Japanese Commit Suicide.* online. Boone, USA: National Geographic. Updated: 07/11/2023 [2023-11-07] Dostupné z: <https://www.nationalgeographic.com/photography/article/aokigahara-jukai-suicide-forest>.

- KEY TO POLAND, 2024. *The Top 8 Spookiest Places in Poland*. online. Alaska, USA: Blog Key to Poland. Updated: 17/2/2024 [2024-02-17]. Dostupné z: <https://keytopoland.com/public/post/top-8-spookiest-places-in-poland>.
- KOTÍKOVÁ, Halina, 2013. *Nové trendy v nabídce cestovního ruchu*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-4603-6.
- KREJČÍ, Pavel, 2015. *Aero C-3D*. online. Česká republika: Letecká badatelna, 23.1.2024 [2023-01-23] Dostupné z: <http://www.leteckabadatelna.cz/havarie-a-sestrelly/detail/260/>.
- KUDY Z NUDY, 2023. *Rudá věž smrti v závodu Škoda Ostrov – Kudy z nudy*. online. Praha: Kudy z nudy, 22.11.2023 [2023-11-22] Dostupné z: <https://www.kudyznudy.cz/aktivity/ruda-vez-smrti-v-zavodu-skoda-ostrov>.
- KUDY Z NUDY, 2024. *Lesní vila Heinricha Liebiega v Harcově – Wolkerovo sanatorium – Kudy z nudy*. online. Praha: Kudy z nudy, 15.2.2024 [2024-02-15]. Dostupné z: <https://www.kudyznudy.cz/aktivity/lesni-vila-heinricha-liebiega-v-harcove-wolkerovo>.
- KUDY Z NUDY, 2024. *Pomník obětem okupace 1968 v Liberci – Kudy z nudy*. online. Praha: Kudy z Nudy, 25.4.2024 [2024-04-25]. Dostupné z: <https://www.kudyznudy.cz/aktivity/pomnik-obetem-okupace-1968-v-liberci>.
- LEE, Yi-Ju, 2021. Tourist behavioural intentions in ghost tourism: The case of Taiwan. online. *International Journal of Tourism Research*, vol. 23, no. 5, s. 958–970. Dostupné z: <https://doi.org/10.1002/jtr.2456>.
- LENNON, J. John a Malcolm FOLEY, 2000. *Dark tourism*. London: Continuum. ISBN 978-0-8264-5064-7.
- LENNON, John, 2017. Dark Tourism. online. *Oxford Research Encyclopedia of Criminology and Criminal Justice*. Dostupné z: <https://doi.org/10.1093/acrefore/9780190264079.013.212>.
- LEWIS, Heather; Thomas SCHRIER a Shuangyu XU, 2022. Dark tourism: motivations and visit intentions of tourists. online. *International Hospitality Review*, vol. 36, no. 1, s. 107–123. Dostupné z: <https://doi.org/10.1108/IHR-01-2021-0004>.

- LIBEREC.CZ, 2017. *Připomínka 260. výročí bitvy u Liberce - Statutární město Liberec*. online. Liberec: Liberec.cz, 24.3.2024 [2024-03-24]. Dostupné z: <https://www.liberec.cz/cz/obcan/aktuality/zpravy-z-mesta/pripominka-260-vyroci-bitvy-liberce.html>.
- LIBERECKÝ KRAJ, 2023. *Náplň činnosti oddělení cestovního ruchu*. online. Liberec: Liberecký kraj, 26.1.2024 [2024-01-26] Dostupné z: <https://kultura.kraj-lbc.cz//page414/napln-cinnosti-oddeleni-cestovniho-ruchu>.
- MENSFELT, Jarek; Jadwiga PINDERSKA-LECH; Maja ŚRAJEROWA-BOCHEŃSKA; Teresa ŚWIEBOCKA a PAŃSTWOWE MUZEUM AUSCHWITZ-BIRKENAU, 2009. *Auschwitz-Birkenau: dějiny a současnost*. Wadowice: Wydawnictwo Grafikon. ISBN 978-83-60210-86-4.
- MIKULIČKA, Jan, 2018. *Pět cestujících nepřežilo. Pád letadla u Ještědu připomíná výstava*. online. Praha: iDnes, 23.1.2024 [2023-01-23] Dostupné z: https://www.idnes.cz/liberec/zpravy/vyroci-nehody-letadla-u-jestedu.A180824_143602_liberec-zpravy_tm.
- MONUMENTS OF REMEMBRANCE, 2024. *Polish Soldier Monument (Wrocław)*. online. Mountain View, USA: Monuments of Rememberance. Updated: 25/02/2024 [2024-02-25]. Dostupné z: <http://monuments-remembrance.eu/en/panstwa/polska-2/630-pomnik-zolnierza-polskiego-wroclaw-2>.
- NATIONAL GEOGRAPHIC, 2021. *Niedawno tętnily życiem, dziś wywołują ciarki. Odwiedzający nazywają je miastami duchów*. online. Warszawa, Poland: National Geographic Polska. Updated: 26/02/2024 [2024-02-26]. Dostupné z: <https://www.national-geographic.pl/artukul/opuszczone-miasta-w-polsce-jaka-jest-ich-historia>.
- NĚMEČEK, Radomír, 2020. *Protržená přehrada Desná – připomínka smutné historie – Albrechtice v Jizerských horách, Českolipsko – Jizerské hory*. online. Hradec Králové: Regiontourist.cz, 15.8.2023 [2023-08-15] Dostupné z: <https://www.regiontourist.cz/co-podniknout/protrzena-prehrada-desna-pripominka-smutne-historie/>.

PAMÁTNÍK LIDICE, 2023. *Historie obce Lidice*. online. Lidice: Lidice Memorial, 22.11.2023 [2023-11-22]. Dostupné z: <https://www.lidice-memorial.cz/pamatnik/pamatnik-a-pietni-uzemi/historie-obce-lidice/>.

PAMÁTNÍK TEREZÍN, 2023. *Ghetto Terezín – Památník Terezín*. online. Terezín: Památník Terezín, 15.11.2023 [2023-11-15]. Dostupné z: <https://www.pamatnik-terezin.cz/ghetto-terezin>.

PAMĚTNÍ MÍSTA, 2024. Pamětní místa na komunistický režim. online. Praha: Pamětní místa, 25.4.2024 [2024-04-25]. Dostupné z: <http://www.pametnimista.usd.cas.cz/liberec-pamatnik-obetem-komunismu/>.

PAVLÍČKOVÁ, Jana, 2022. Ve skleněném kruhu roste mišpule, nový památník připomíná policejní hrdiny. online. Praha: iDnes.cz, 28.4.2024 [2024-04-28]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/liberec/zpravy/pamatnik-pomnik-zemreli-ve-sluzbe-policiste-mispule.A221002_214502_liberec-zpravy_jape.

PHARINO, Chonlada; Philip PEARCE a Josephine PRYCE, 2018. Paranormal tourism: Assessing tourists' onsite experiences. online. *Tourism Management Perspectives*, vol. 28, s. 20–28. Dostupné z: <https://doi.org/10.1016/j.tmp.2018.06.003>.

PIECH, Wiktor, 2022. *Pstraże, czyli polskie miasto duchów. Kto chciałbym tam przenocować?*. online. Kraków, Poland: GeekWeek. Updated: 26/02/2024 [2024-02-26]. Dostupné z: <https://geekweek.interia.pl/raport-turystyka-innaniz-wszystkie/news-pstraze-czyli-polskie-miasto-duchow-i-radziecka-opuszczona-0,nld,6109460>.

PIGULA, Topi, 2022. *Před 106 lety se protrhla přehrada Desná, zemřelo 65 lidí*. online. Praha: Prima Zoom, 24.1.2024 [2024-01-24]. Dostupné z: <https://zoom.iprima.cz/vyroci/prehrada-desna>.

PLUHAŘ, Adam, 2015. *Badatelé našli baráky z rychnovského koncentračního tábora, chtějí je vrátit*. online. Praha: iDNES.cz, 10.2.2024 [2024-02-10]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/liberec/zpravy/badatele-nasli-puvodni-baraky-z-rychnovskeho-koncentracniho-tabora.A150420_2156776_liberec-zpravy_kol.

REFLEX, 2022. *Japonský les sebevrahů: Projděte si místo, kde ročně ukončí svůj život až sto lidí*. online. Praha: Reflex, 7.11.2023 [2023-11-07] Dostupné

z: <https://www.reflex.cz/clanek/fotogalerie/106763/japonsky-les-sebevrahu-projdete-si-misto-kde-rocne-ukonci-svuj-zivot-az-sto-lidi.html>.

ROOS, Dave, 2023. *Why is Japan's Aokigahara Forest Called the „Suicide Forest“?* online. Marina Del Rey, USA: How Stuff Works. Updated 07/11/2023 [2023-11-07] Dostupné z: <https://history.howstuffworks.com/world-history/suicide-forest.htm>.

RUIZ, Cristina, 2021. *Executed Chinese prisoners likely used in UK exhibition.* online. London, UK: The Art Newspaper. Updated: 24/03/2024 [2024-03-24]. Dostupné z: <https://www.theartnewspaper.com/2021/01/25/executed-chinese-prisoners-likely-used-in-uk-exhibition>.

RYCHNOVJBC, 2019. *Nová expozice v rychnovském muzeu: Městské muzeum: Rychnov u Jablonce nad Nisou.* online. Rychnov u Jablonce nad Nisou: Rychnov JBC.cz, 10.2.2024 [2024-02-10]. Dostupné z: <https://rychnovjbc.cz/nova-expozice-v-rychnovskem-muzeu/d-6980/p1=4812>.

SACHSEN, 2024. *Aufgaben und Organisation.* online. Dresden, Germany: Sachsen. Updated: 26/01/2024 [2024-01-26]. Dostupné z: <https://www.smkt.sachsen.de/aufgaben-und-organisation.html>.

SCIENCE MUSEUM, 2018. *A Victorian Mental Asylum | Science Museum.* online. London, UK: Science Museum. Updated: 27/02/2024 [2024-02-27]. Dostupné z: <https://www.sciencemuseum.org.uk/objects-and-stories/medicine/victorian-mental-asylum>.

SHAN, Ronak, 2022. *Dark Tourism Market.* online. Newark, US: Future Market Insights. Updated: 28/02/2024 [2024-02-28]. Dostupné z: <https://www.futuremarketinsights.com/reports/dark-tourism-sector-overview>.

SHARPLEY, Richard a Philip R. STONE, 2009. *The darker side of travel: the theory and practice of dark tourism.* Bristol, UK: Channel View Publications. ISBN 978-1-84541-115-2.

SIGNIFICANT CEMETERIES, 2023. *Significant cemeteries.* online. Maribor, Slovenia: Significant Cemeteries. Updated: 26/10/2023 [2023-10-26]. Dostupné z: <https://www.significantcemeteries.org/p/significant-cemeteries.html>.

- SOAFT, Lucy, 2022. *Crime and Punishment in the Tudor Period*. online. Montreal, Canada: The Collector. Updated: 21/10/2023 [2023-10-21] Dostupné z: <https://www.thecollector.com/tudor-period-crime-and-punishment/>.
- SOTTOSANTI, Karen, 2023. *Ghost town | Definition, Facts, Images, & Reasons | Britannica*. online. Chicago, USA: Britannica. Updated: 31/01/2024 [2024-01-26]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/topic/ghost-town>.
- STIFTUNG SÄCHSISCHE GEDENKSTÄTTEN, 2023. *Bautzen Memorial | Gedenkstätte Bautzen | Stiftung Sächsische Gedenkstätten*. online. Bautzen, Germany: Stiftung Sächsische Gedenkstätten. Updated: 26/01/2024 [2024-01-26] Dostupné z: <https://en.stsg.de/cms/bautzen/bautzen-memorial>.
- STIFTUNG SÄCHSISCHE GEDENKSTÄTTEN, 2024a. *Münchner Platz Dresden Memorial | Gedenkstätte Münchner Platz Dresden | Stiftung Sächsische Gedenkstätten*. online. Bautzen, Germany: Stiftung Sächsische Gedenkstätten. Updated: 20/02/2024 [2024-02-20]. Dostupné z: <https://en.stsg.de/cms/node/741>.
- STIFTUNG SÄCHSISCHE GEDENKSTÄTTEN, 2024b. *National Socialist crimes in Pirna | Gedenkstätte Pirna-Sonnenstein | Stiftung Sächsische Gedenkstätten*. online. Bautzen, Germany: Stiftung Sächsische Gedenkstätten. Updated: 18/02/2024 [2024-02-18]. Dostupné z: <https://en.stsg.de/cms/node/795>.
- STONE, Philip R., 2010. *Death, Dying and Dark Tourism in Contemporary Society: A Theoretical and Empirical Analysis*. Ph.D. Thesis. University of Central Lancashire. Dostupné z: <https://clock.uclan.ac.uk/1870/>
- SYROVÁTKOVÁ, Jaroslava, 2013. *Specifické formy cestovního ruchu*. Liberec: Technická univerzita v Liberci. ISBN SBN 978-80-7372-927-1.
- SYŘÍNEK, Michal, 2021. *Jak vznikly gladiátorské hry a kdo v nich bojoval – Válečníci starých časů*. online. Military History, 1.10.2023 [2023-10-01]. Dostupné z: <https://www.militaryhistory.eu/mezi-vyvrhelem-a-rockovou-hvezdou/>.
- ŠPAČEK, Jiří, 2019. *Mohyla letců – popis pomníku, památníku, historie*. online. Praha: Hrady.cz, 9.6.2023 [2023-06-09]. Dostupné z: <https://www.hrady.cz/pomnik-pamatnik-mohyla-letcu/texty?tid=48934&pos=300>.

- ŠPRINCLOVÁ, Zuzana, 2019. *Hřbitov horolezců v Českém ráji: Mrtvým na památku, živým pro výstrahu.* online. Praha: Lidé a Země, 9.6.2024 [2024-06-09]. Dostupné z: <https://www.lideazeme.cz/clanek/lide-a-zeme-cesko-severovychod/93134/hrbitov-horolezcu-v-ceskem-raji-mrtvym-na-pamatku-zivym-pro-vystrahu.html>.
- TAUCHMAN, Tauchman, 2023. *Lesní vila Liebiegů propadá zkáze.* Liberec: Náš Liberec, 15.2.2024 [2024-02-15]. Dostupné z: Náš Liberec, <https://www.nasliberec.cz/2023/10/20/lesni-vila-liebiegu-propada-zkaze/>.
- TRDLA, Martin, 2016. *KRIMIPOMNÍČKY: V lese ubodal zdravotní sestru a zmizel v zahraničí.* online. Praha: iDNES.cz, 15.2.2024 [2024-02-15]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/liberec/zpravy/zavrazena-zdravotni-sestra-sona-kucerova-v-liberci.A160415_115734_liberec-zpravy_tm.
- VANČATOVÁ, Jana, 2017. *Výstavní budova soudu maskovala přes třicet let přísně strážené tajemství východoněmecké Stasi - Novinky.* online. Praha: Novinky.cz, 26.1.2024 [2024-01-26]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/clanek/vase-zpravy-vystavni-budova-soudu-maskovala-pres-tricet-let-prisne-strezeno-tajemstvi-vychodonemecke-stasi-40190962>.
- VIATOR, 2023. *Aokigahara Forest – What To Know BEFORE You Go.* online. Needham, USA: Viator. Updated: 11/07/2023 [2023-11-07]. Dostupné z: <https://www.viator.com/Tokyo-attractions/Aokigahara-Forest/overview/d334-a17428>.
- VISITSAXONY, 2024. *Holidays in Saxony, Germany.* online. Dresden, Germany: Visit Saxony.cz. Updated: 26.1.2024 [2024-01-26]. Dostupné z: <https://visitsaxony.com/>.
- VÝBORNÁ, 2020. *Expedice Peru 1970: série nešťastných náhod s tragickým koncem. Proč umírali českoslovenští horolezci?* online. Praha: Radiožurnál, 24.1.2024 [2024-01-24]. Dostupné z: <https://radiozurnal.rozhlas.cz/expedice-peru-1970-serie-nestastnych-nahod-s-tragickym-koncem-proc-umirali-8212965>.
- WORLD NUCLEAR ASSOCIATION, 2022. *Chernobyl | Chernobyl Accident | Chernobyl Disaster - World Nuclear Association.* online. London, UK: World Nuclear Association. Updated: 03/11/2023 [2023-11-03]. Dostupné z: <https://world->

nuclear.org/information-library/safety-and-security/safety-of-plants/chernobyl-accident.aspx.

WROCLAWSKIE FAKTY, 2022. Ku pamięci, szacunkowi, ale i przestrodze. Cmentarz Żołnierzy Polskich na wzgórzu Oporowskim. Wrocław, Poland: Wrocławskie Fakty. Updated: 25/02/2024 [2024-02-25]. Dostępne z: Wrocławskie Fakty, <https://wroclawskiefakty.pl/ku-pamieci-szacunkowi-ale-i-przestrodze-cmentarz-zolnierzy-polskich-na-wzgorzu-oporowskim/>.

XU, Reb, 2021. *Spectatorship and the Consumption of Dying at Public Executions*. online. Mountain View, USA: Coalition of Master's Scholars on Material Culture. Updated: 21/10/2023 [2023-10-21]. Dostępne z: <https://cmsmc.org/opeds/spectatorship-and-the-consumption-of-dying>.

ZADYGOWICZ, Izabela, 2022. *Polskie miasta-widma. Dlaczego nikt już w nich nie mieszka?* online. Warszawa, Poland: Turystyka.wp.pl. Updated: 26/02/2024 [2024-02-26]. Dostępne z: <https://turystyka.wp.pl/polskie-miasta-widma-dlaczego-nikt-juz-w-nich-nie-mieszka-6823954112805728a>.

ZVĚŘINA, Pavel, 2024. Památník obětem komunismu v Liberci: TOTALITA. online. Praha: Totalita.cz, 25.4.2024 [2024-04-25]. Dostępne z: https://www.totalita.cz/pomnik/pomnik_liberec_002.php.

Seznam příloh

Příloha A – Plakát: Po stopách holocaustu	70
Příloha B – Plakát: Místa, kde se zastavil čas.....	72
Příloha C – Plakát: Liberec nezapomíná.....	74
Příloha D – Plakát: Zločiny politických režimů	76

Příloha A – Plakát: Po stopách holocaustu

NEZAPOMEŇME NA JEDNO Z NEJTEMNĚJŠÍCH OBDOBÍ HISTORIE

VYDEJTE SE

PO STOPÁCH HOLOCAUSTU

DOPORUČENÝ VĚK 15+

DESTINACE :

KONCENTRAČNÍ TÁBOR GROSS-ROSEN

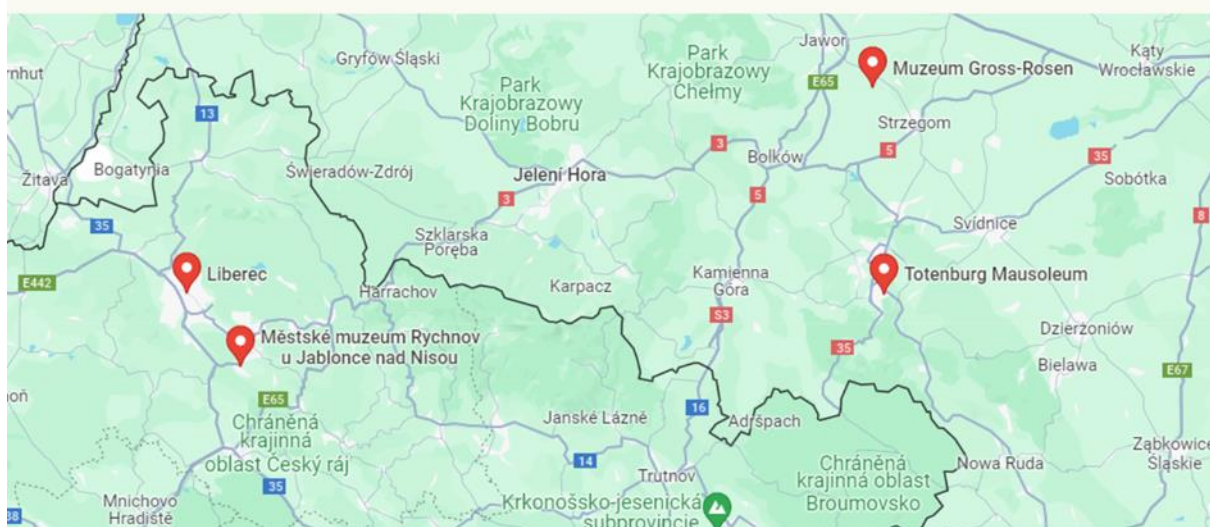
Gross-Rosen byl založen jako pobočný tábor koncentračního tábora Sachsenhausen. Později se stal samostatným subjektem. Vězni z tábora byli nuceni pracovat v žulovém dolu. Spojení tvrdé práce, zneužívání, malého přídělí jídla a terorizace stálo mnoho vězňů život. Podívejte se, v jakých podmínkách museli lidé v táboře žít, na vlastní oči.

MAUZOLEUM HRDOSTI

Mauzoleum hrdosti nebo také Mauzoleum Totenburg je poslední nacistická památka na území Polska. Původně připomínající pýchu, slávu a moc nacistického režimu, nyní chátrající připomínka jejich zločinů. Většina nacistických památek byla zničena, ovšem z této pouze zmizely nacistické symboly a stavba stojí dál. Prozkoumejte jeden z posledních monumentů nacistické architektury.

EXPOZICE "AL RAICHENAU A ZBRojNÍ TOVÁRNA GETEWENT"

Stálá expozice Městského muzea v Rychnově u Jablonce nad Nisou je věnována pracovnímu táboru, který v dobách druhé světové války sloužil jako pobočka koncentračního tábora Gross-Rosen. Vězni pracovali v místní továrně na zbraně a válečné vybavení. Expozice "AL Raichenau a zbrojní továrna Getewent" Vám představí vazby mezi koncentračními tábory a zbrojním průmyslem nacistické doby.

rozpadlé budovy
divoká příroda
a **ticho**

Zní to jako scéna z apokalyptického filmu?
To je realita.
To jsou **polská města duchů.**

Miedzianka

Dříve prosperující městečko s rozvinutým těžebním průmyslem je dnes opuštěné a chátrá. Paradoxně právě nešetrná těžba může za jeho zánik. Dnes jsou jedinými obyvateli rozpadlý kostel a ruiny budov.

Pstrąże

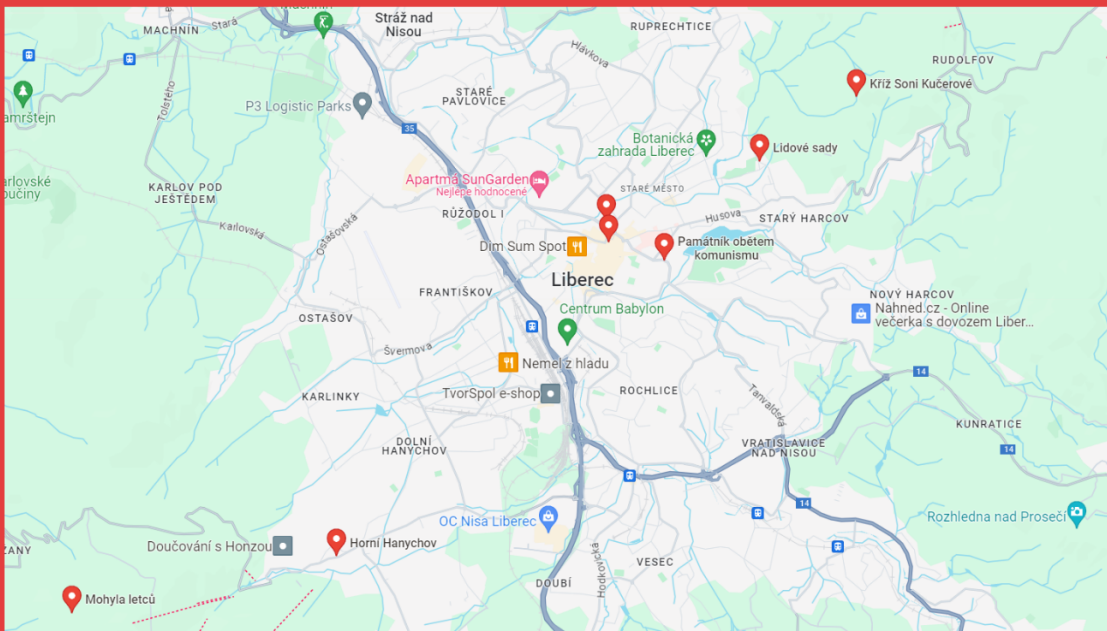
Město, které na chvíli úplně zmizelo z map. Zkázu započala Rudá armáda, když si zde vytvořila vojenskou základnu a tím zastavila veškerý civilní život. Fanoušci sci-fi ocení podobnost s postapokalyptickým světem z kultovního románu Metro 33.

Doporučený věk 15+

Liberec nezapomíná

Památník padlým policistům

Sklěný válec pod knihovnou nám připomíná ty, kteří padli ve službě lidem. Pomáhali a chránili až do poslední chvíle. Zastavte se na chvíli a uctěte památku ochránců zákona.

Mohyla letců na Ještědu

V Liberci se roku 1948 pořádalo jednání, na které mířili letečtí konstruktéři z Prahy. Osudným se jim stala dominanta Liberce - Ještěd. Letadlo narazilo do hřebenu hory.

Památník obětem komunismu

Když se kácí les, létají třísky. Těmito slovy jeden z neznámějších představitelů komunismu komentoval jejich zločiny. "Třísky" ve formě laviček na Vás čekají u zrcadla v Jablonecké. Nebojíte se podívat se sami sobě až do duše?

Pamětní deska obětem okupace 1968

Pietní místo pro devět občanů, kteří zahynuli během srpnové okupace roku 1968. Střelba ze sovětských tanků se jim stala osudnou. Na bronzovém tankovém páse jsou jejich jména zvěčněna.

Kříž Soni Kučerové

Soňa pracovala jako sestřička ve Wolkerově sanatoriu. Z jedné z jejích procházek už se nevrátila. Nad ránem jeden z místních našel její tělo. Na místě vraždy je na stromě pověšený kříž.

Příloha D – Plakát: Zločiny politických režimů

Vězeňský památník Budyšín

Během nacistického a komunistického režimu sloužila věznice v Budyšíně k vyslýchání, teroru a mučení. Výstava je vedena velmi autenticky a surově. Prozkoumejte komplex věznice a zjistěte, co se za zdi Bautzen II dělo.

Památník na Mnichovském náměstí Drážďany

Justiční zločiny nebyly během druhé světové války a v poválečném období nic neobvyklého. Zde bylo několik stovek lidí vyslýcháno, vydíráno a zabito. Mezi nimi i Milada Horáková a přes dalších 850 českých obyvatel.

Pirna - Sonnenstein

Není nic krutějšího, než z místa pro duševně choré udělat továrnu na smrt. To přesně udělali nacisté v sanatoriu na zámku Sonnenstein. Na vlastní oči můžete vidět prostory plynové komory, márnice a krematoria.

